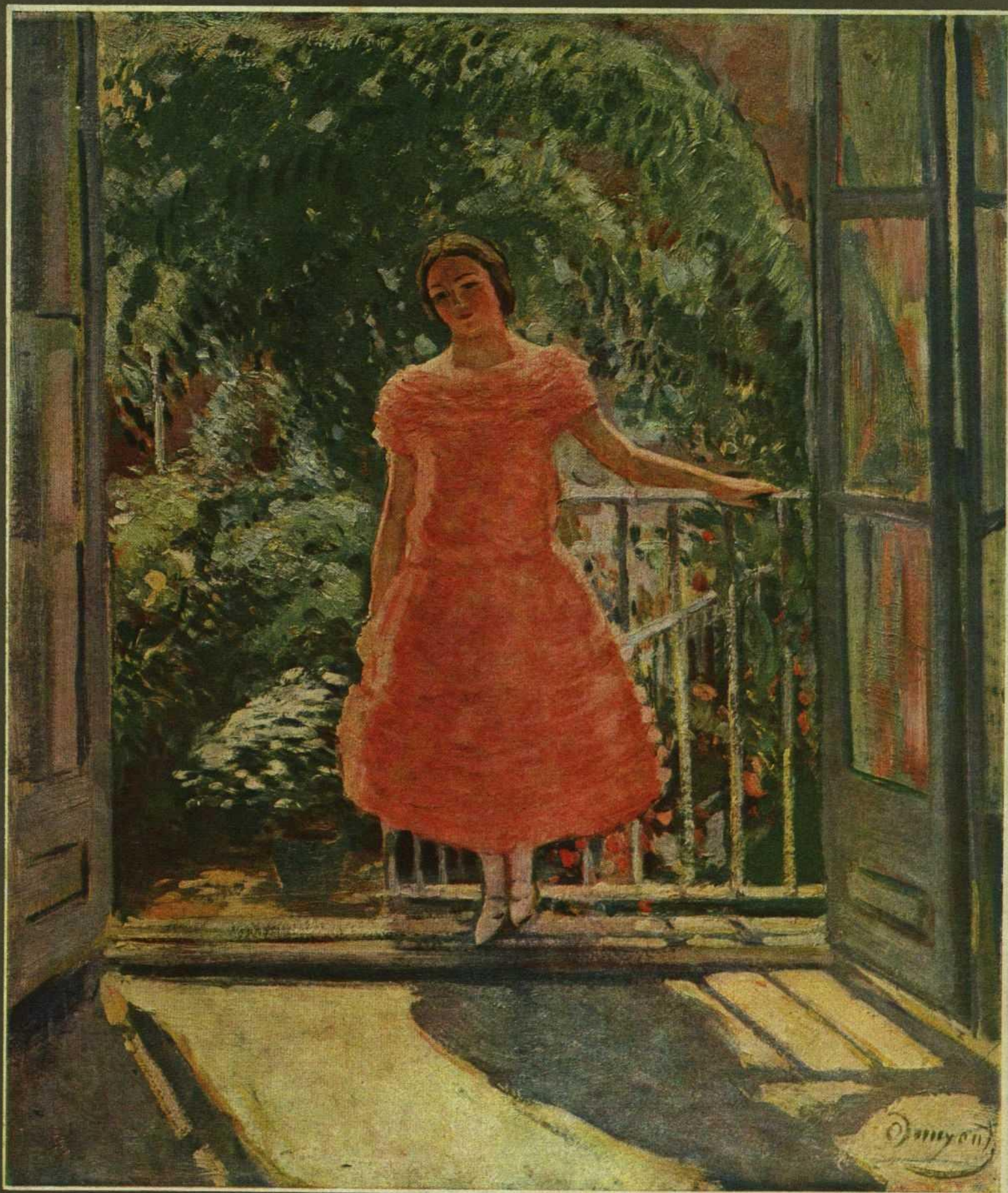

D'ACI I D'ALLÀ

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
LLIBRERIA CATALONIA : PLAÇA CATALUNYA, 17

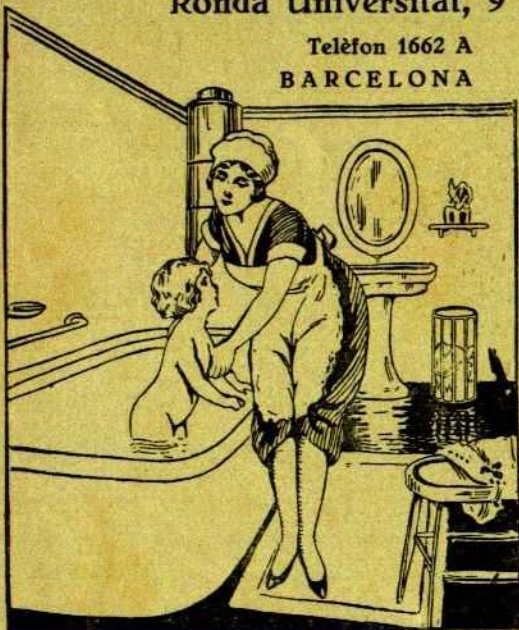
Juny 1925

Preu: ptes. 1'50

S. VERDAGUER

Ronda Universitat, 9

Telèfon 1662 A
BARCELONA

*Lavabos, Bidets,
Banyeres, etc.*

FABRICA D'ORFEBRERIA D'ART

Jaume Sales Balmes

Coberts : Safates : Articles per a
Hotels : Orfebreria d'art i novetats
en Argentat : Articles de taula
d'argent de llei : Plata Salmes

Fàbrica i Oficines: Enna, 100-104 (P. N.) - BARCELONA

Vendes al detall: Portaferrixa, 4 : Telèfon 1503 A.

**RESERVAT PER AL
CIMENT SANSON**

PIANOS
PIANOLA - PIANOS

ÚNICS INSTRUMENTS QUE
PODEN OSTENTAR LA MARCA

PIANOLA

APARELLS

RADIO-MAXIM

Els més perfectes, els més senzills

CENTRAL:
PASSEIG DE GRÀCIA, 35

SUCURSAL:
CARRER BONSUCCÉS, 5
BARCELONA

A MADRID:
THE ÆOLIAN Co.
A. CONDE PENALVER, 24

STUDEBAKER

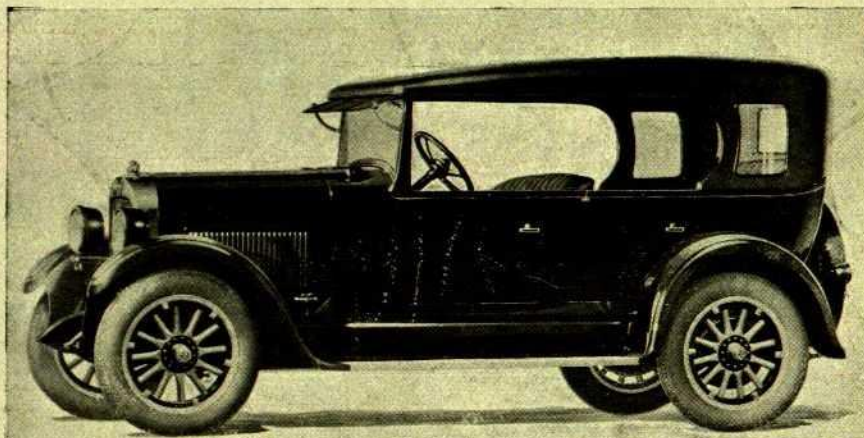
AUTOMOBILS DE 6 CILINDRES DE LA MES ALTA QUALITAT

NOUS MODELS 1925

Standard-Six 27 HP.

Special-Six, 29 HP.

Big-Six, 36 HP.

Equipats amb Carrosseries

Duplex - Faetón, Sedan,

Roadster, Cupe, Victoria,

Berlina, Coach, Brougham

REPRESENTACIÓ GENERAL PER A ESPANYA

Stevenson, Romagosa i C.^a

Saló Studebaker: J. PONS; P. de Gràcia, 54 — València, 295 - BARCELONA

Automòbils “MINERVA”

La famosa marca belga constitueix la millor garantia per al qui desitgi adquirir un cotxe de la més alta qualitat, silenciós, elegant i segur

Model. . . .	16 HP.,	4 cilindres
”	20 ”	6 ”
”	30 ”	6 ”

AUTOMÓBIL SALÓ

PLAÇA DE CATALUNYA, 18

TRAFALGAR, 52

BARCELONA

DIAGONAL, 429

L'ENCIS DE LA CASA MODERNA

s'assoleix amb les creacions de la
MANUFACTURE PARISIENNE

en MOBLES
de JONC

MARCA
MEPNE
REGISTRADA

FILLS
de J. BARÓ

TALLERS
Riera S. Miquel,
n.º 88

Telèfon 686 G.

Salons d'Exposició i Vendes: **PASEIG DE GRACIA, 115 - BARCELONA**

PER A APRIMAR-SEI...

Utilitzi vostra cin ura SYRENE en cautxú «Pur Parà», impregnada de substàncies radioactives, que fan fondre ràpidament les grasses subcutànies sense cap règim. Procediment extern, no ocasiona cap molèstia, ja que acciona durant les dormides. Demani fullet, adjuntant segell de 0'35 cèntims a

Institut Ortopèdic, Sabatè
i Alemany, Canuda, 7
BARCELONA

Vostè no ignora que per a escriure bé, és necessari una bona tinta, i la millor de totes és la marca anglesa

W. V. Fischer

insuperable tinta blau-negra,
d'un alt rendiment
per a oficina

Demani-la a l'Agent general,
Josep Genís Rovira
Corribia, 2 - BARCELONA

DEPILATORIO BORRELL

Sens molèstia treu el pèl o pelussera
i mata ja rei sens irritar el cutis

A. BORRELL

Assalt, 52 - BARCELONA
i en totes les perfumeries

Sarna i Ronya

es curen en 10 minuts amb
l'acreditat

SULFURETO CABALLERO

CROSTES - PEGADELLA
ERUPCIIONS DELS INFANTS
es curen amb rapidesa amb
DEPURATIU INFANTIL
i **PASTA POROSA**

VENDA:
Farmàcia Caballero
Assalt, 86. - BARCELONA
I A TOT ARREU

FLUJO BLANCO

**SALES TIMOLADAS
DE
MEDIANA DE ARAGÓN**

CURAN, PREVIENEN las ENFERMEDADES ESPECIALES de la MUJER
VEASE EL MODO DE EMPLEO EN EL PROSPECTO INCLUIDO EN CADA CAJA
Pídase copias "SALUS DE MEDIANA DE ARAGÓN"
Caja de 6 bolsitas Ptas. 1'25 en Farmacias

Josep Sauleda

FÀBRICA DE LONES

Lones de tots els gruixos i amplades, per a cobertes de carruatges. Lones impermeables en color per a capotes d'automòbils. Lones per a velams, vaixells, encerats, cobertes de vagonets, tendes de campanya, platja, etc. Lones en colors sòlids per a pavellons de magatzems i cases particulars. Fabricació en gran escala de teles per a tota classe d'espardenyes i calçat

SANT POL DE MAR
(BARCELONA)

Asmàtics : Bronquítics : Tuberculosos

si voleu lliurar-vos de vostres
malalties féu sempre ús del

XAROP VIAN

compost amb extrets de diverses plantes medicinals, les quals tonifiquen els bronquis i pulmons, fent desaparèixer la irritabilitat i infecció, sens causar perjudici a l'estómac.

LABORATORI «EL SIGLO» - SANT PAU, 33, BARCELONA

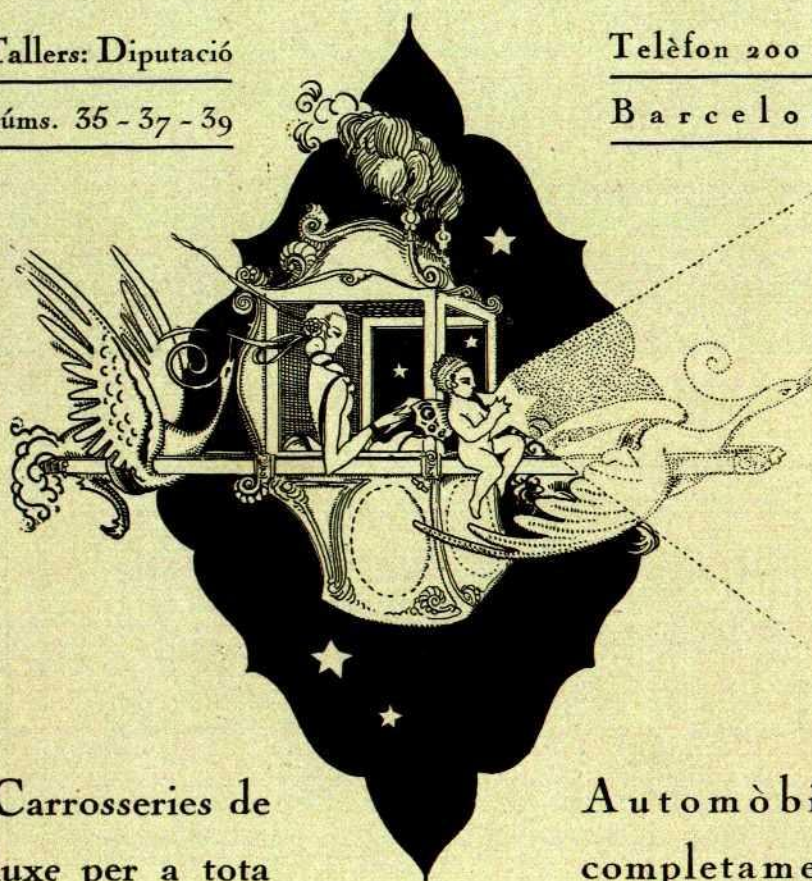
BALTASAR FIOI

Tallers: Diputació

núms. 35 - 37 - 39

Telèfon 200 H.

B a r c e l o n a

Carrosseries de
luxe per a tota
classe de chassis
turisme i esport

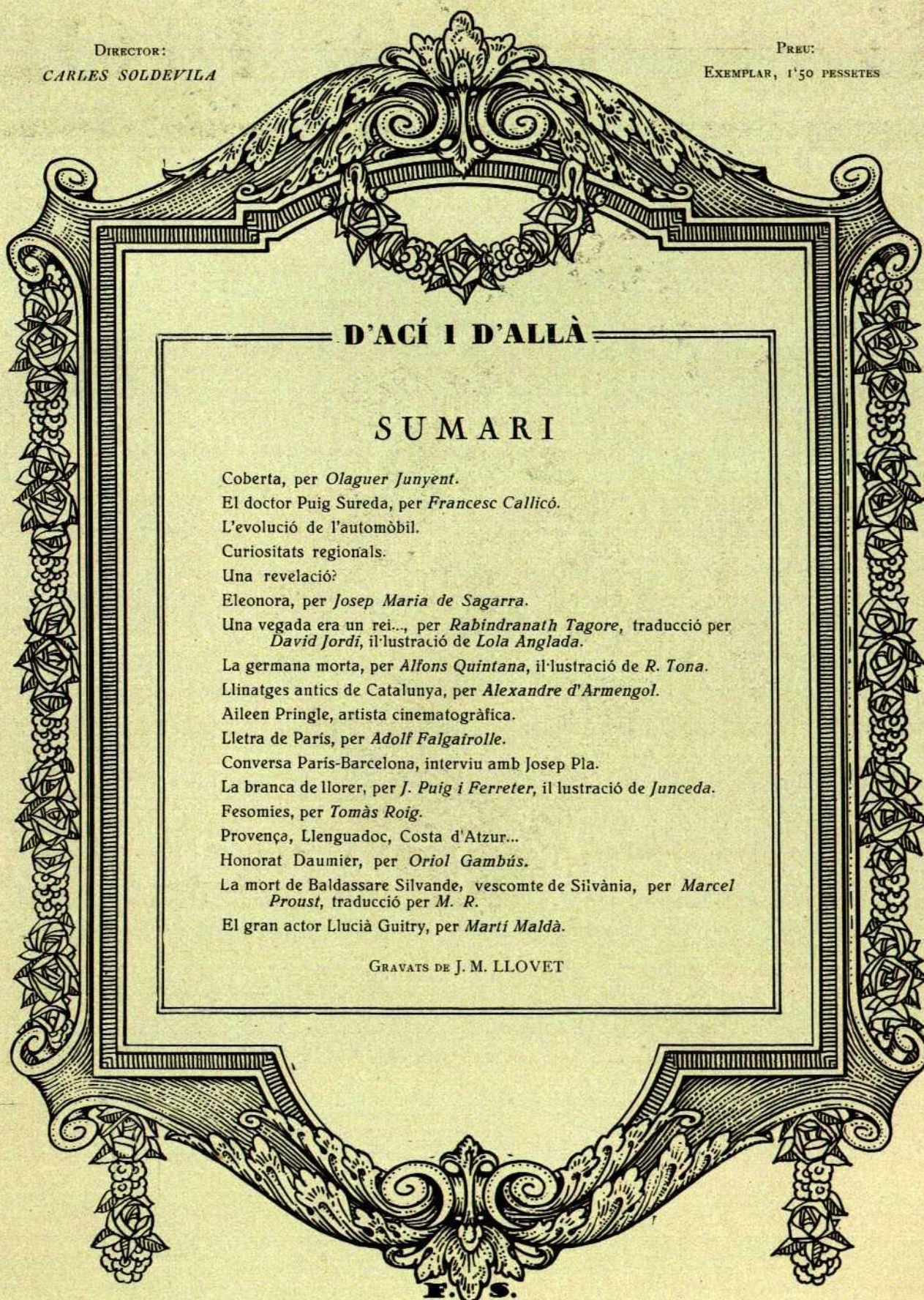
Automòbils
completament
equipats de les
millors marques

CARROSSIER

DIRECTOR:
CARLES SOLDEVILA

PREU:
EXEMPLAR, 1'50 PESSETES

D'ACÍ I D'ALLÀ

SUMARI

Coberta, per *Olaguer Junyent*.
El doctor Puig Sureda, per *Francesc Callicó*.
L'evolució de l'automòbil.
Curiositats regionals.
Una revelació?
Eleonora, per *Josep Maria de Sagarra*.
Una vegada era un rei..., per *Rabindranath Tagore*, traducció per *David Jordi*, il·lustració de *Lola Anglada*.
La germana morta, per *Alfons Quintana*, il·lustració de *R. Tona*.
Llinatges antics de Catalunya, per *Alexandre d'Armengol*.
Aileen Pringle, artista cinematogràfica.
Lletra de París, per *Adolf Falgairolle*.
Conversa París-Barcelona, entreviu amb *Josep Pla*.
La branca de l'lorer, per *J. Puig i Ferrer*, il·lustració de *Junceda*.
Fesomies, per *Tomàs Roig*.
Provença, Llenguadoc, Costa d'Azur...
Honorat Daumier, per *Oriol Gambús*.
La mort de Baldassare Silvande, vescomte de Silvània, per *Marcel Proust*, traducció per *M. R.*
El gran actor Lluçia Guitry, per *Martí Maldà*.

GRAVATS DE J. M. LLOVET

F. S.

ABONAMENT:

BARCELONA: ANY, 15 PTES.
FORA: » 16 »
AMÈRICA: » 18 »
ESTRANGER: » 22 »

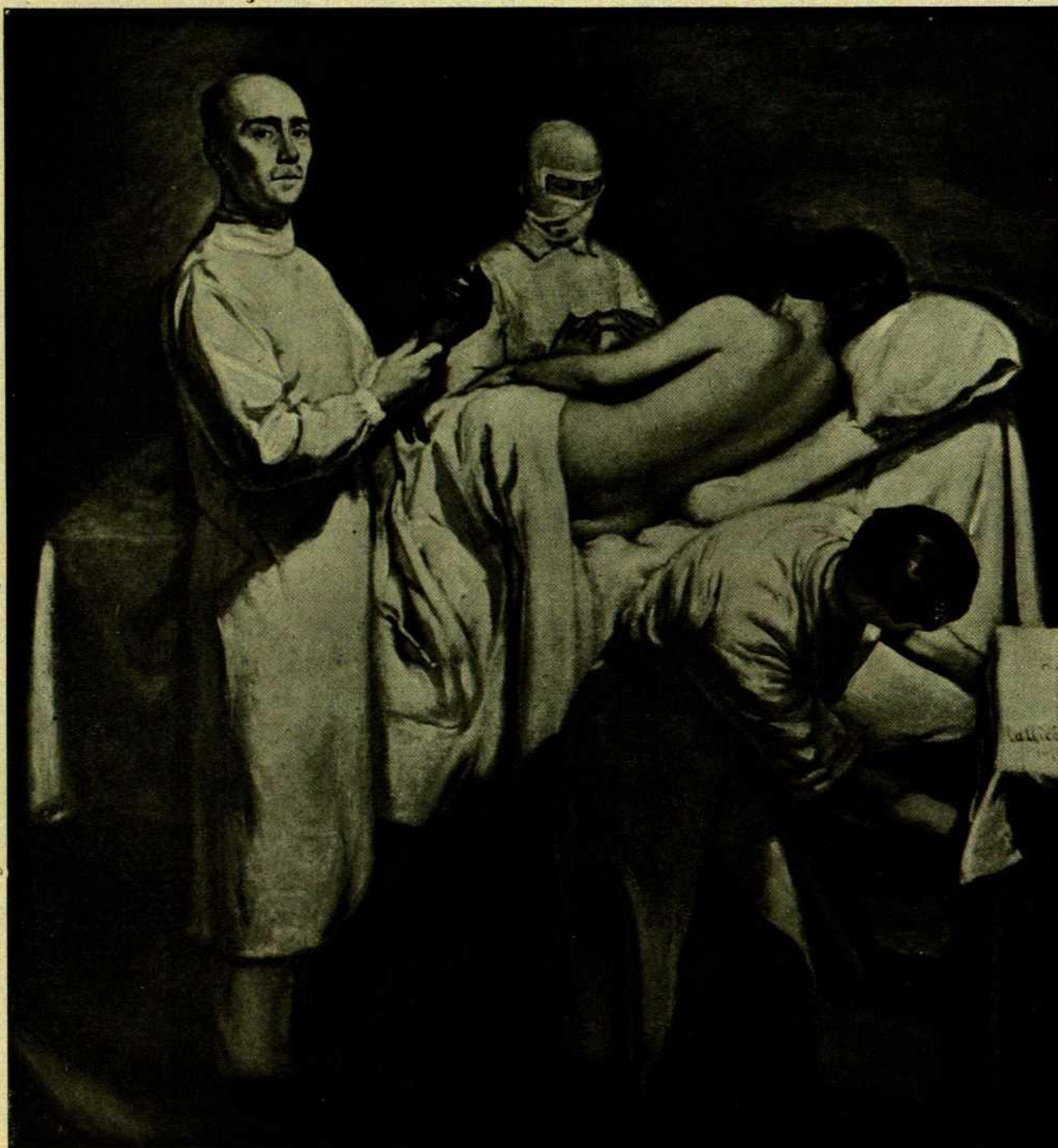
REDACCIO I ADMINISTRACIO:

Llibreria Catalònia : Plaça Catalunya, 17

TELÈFON 4789 A

ABONAMENT:

BARCELONA: semestre, 8 PTES.
FORA: » 8'50 »
BARCELONA: trimestre, 4 »
FORA: » 4'50 »

EL DOCTOR PUIG SUREDA

*Composició pictòrica de Francesc Callicó, exhibida adés a les Galeries Laietanes.
El gran cirurgià apareix en primer terme a punt d'exercir el seu art,
tot calçant el guant de goma, mentre els ajudants li preparen les eines*

L'EVOLUCIO DE L'AUTOMOBIL

Una dona elegant triarà els seus automòbils i els equiparà segons el seu gust.

A vegades s'esdevé que veiem o que entreveiem en un carrer un auto ràpid dins del qual s'endevina una ombra; la seva sola visió basta per transportar la nostra fantasia. Volríem saber qui és aquella dona, on va, d'on ve. Tot just hem entrevist la seva fesomia a través dels vidres, i tanmateix la seva mirada ens ha arribat al cor. Quin misteri en aquestes visions imperfectes agafades al vol?

Cal resignar-se a convenir que la dona verament elegant no va a peu pels carrers de la ciutat, sinó en automòbil. Si li plau de caminar, es fa dur a la Diagonal, potser al Passeig de Gràcia un matí de dia feiner; però preferentment si una dona *chic* vol caminar, cerca el camp o la muntanya. El carrer on marxa la multitud adalerada, no és un lloc escaient per practicar el *froting*,

esport desinteressat, o a tot estirar amb l'interès exquisit de conservar la promesa tot defensant-se de la temuda obesitat.

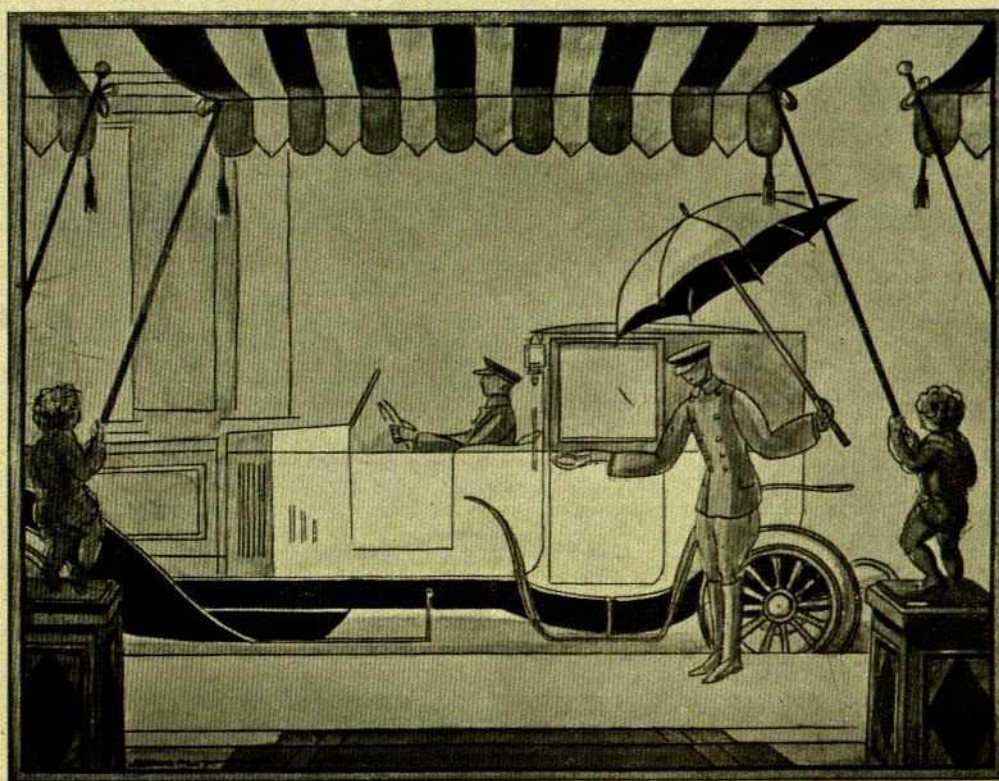
No hi ha res tan suggeridor com veure passar una dona elegant dins un automòbil, entre el bat-i-bull dels altres vehicles. Si aquesta dona ens mira, la imaginació sent com li naixen unes ales immenses... vola, sola... i cal vigilar-la a fi d'evitar que arrossegant-nos amb la seva volada no ens obligui a morir esclafats per un tramvia o per un camió.

Tota dona elegant aprecia el luxe i s'està com de cremar-se de cometre cap manament contra el bon gust. Cert que l'atmosfera de Barcelona no és com la de París—posem per cas—una lliçó constant de bon gust. La dona que és elegant a Barcelona, demostra tenir un tremp especialíssim que

li permet de reaccionar sense fatiga contra mil les suggestions perverses que li arriben del traçat dels carrers, de la barroeria dels edificis, de l'estridència dels colors, de la indiscreció del seu *entourage*. La barcelonina integrament elegant hauria d'ésser cantada com un miracle.

Tanmateix, no manquem en absolut de miracles. Les dones elegants aquí, com arreu, paren esment a totes les coses que han de prestar-les servei a casa o fora de casa. Així no és possible que oblidin el seu automòbil, ni que abandonin a un marit generalment distret, la cura de triar-lo i d'equipar-lo.

L'automòbil, hem dit? Els automòbils. Puix que parlem en hipòtesi, parlem sense límits de cap mena. Atorguem-nos el permís de tractar el tema prescindint d'exigèn-

Per presentar-se al Teatre, a l'Hotel de moda, a una Festa nocturna, a una reunió amical, res tan adequat com un coupé íntim i senyorial alhora.

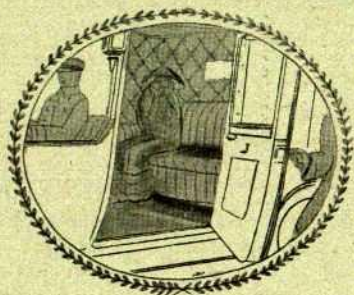
cies pecuniàries; amb mires només als multimilionaris.

Resta entès, doncs, que la senyora elegant cura de la selecció dels seus automòbils. De primer, és clar, el seu automòbil de ciutat; hi ha dues escoles: o bé el *coupe* amb dos vidres només a les portelles i ombrívol i perfumat com un *boudoir*, o bé, al contrari, la *limousine* tota envidrada. En el primer cas, la discreció regna; l'ull del vianant a penes pot filtrar-se dins l'estoig encoixinat. Amb la *limousine*, en canvi, la elegant s'ofereix com un espectacle.

Veieu? En el simple fet de triar un *coupe* o una *limousine*, la dona elegant ja ens lliura una preciosa confiança psicològica. El seu caràcter des del moment que coneixem la seva elecció ja no ens és absolutament impenetrable. És evident que per una passejada una mica llarga, convé la *limousine*, que permet de veure el paisatge. De tota manera, entre les dues solucions extremes, hi ha un pacte digne. La dona elegant, auxiliada pel fabricant de carrosseries, no deixarà de descobrir-lo. L'ha des cobert! El *coupecabriolet*. Aquest tipus de cotxe té l'avantatge de poder-se transformar en un discret vehicle tancat per fer camí dins dels carrers i en un amable cotxe obert que us posa en contacte amb l'aire fresc i us deixa seguir el paisatge.

Tampoc el color del cotxe pot ésser el mateix per al camp que per a la ciutat. Per a la ciutat, res tan escaient com la laca

ombrívola, el blau de Prússia, el negre, el verd, el castany fosc. A tot estirar sembla lícit d'alegrar una mica la carrosseria mitjançant un filet més clar del mateix to. En canvi, per al camp res tan oportú com les

*Interior d'un coupe on fa de bon lloc a l'arribada
en els dies de mal temps*

coloracions grises, verd clar, groc, blat morenc, fusta natural, etc. L'encoixinat també és objecte de recerques actives; els encoixinats clàssics en seda o en vellut s'adiuen amb la ciutat. Per al camp, és preferit el bon cuir, de porc o de truja, que té una granulació més fina encara.

Entrant en el món dels detalls, és qüestió de perdre-s'hi. Per a tot hi ha consells a donar; des dels pitxers fins al porta-cigarrs, des dels articles de viatge fins als de tocador, tot ha estat objecte d'estudis conscienciosos.

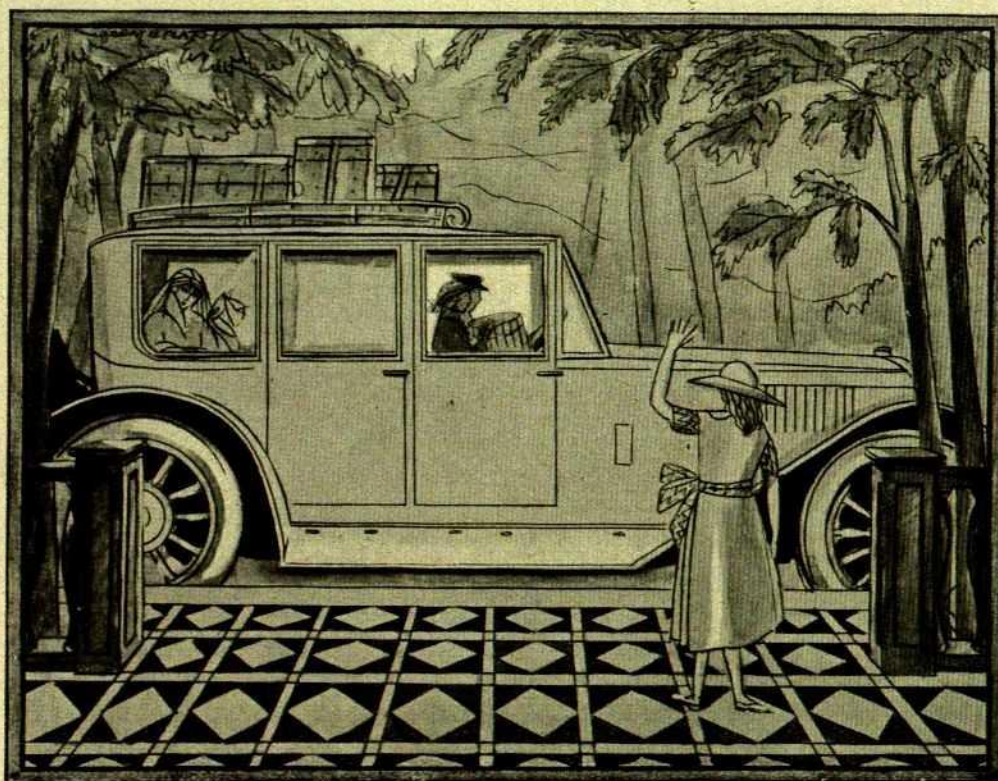
Les grans dames dels segles XVII i XVIII, viatjaven amb gran pompa i amb un bé-de-Déu d'estres que feia basarda. En aquells

temps enyorats, els viatges duraven setmanes senceres. Les feixugues carrosses daurades, s'arrossegaven poc a poc de relleu a relleu. Calia dormir en els albercs. Darrera les carrosses dels senyors seguien d'altres vehicles menys luxosos on viatjaven els criats i els equipatges. Tothom prenia el viatge com un regal extraordinari en una època en que la immensa majoria de la gent moria sense haver-se bellugat del lloc de la seva naixença.

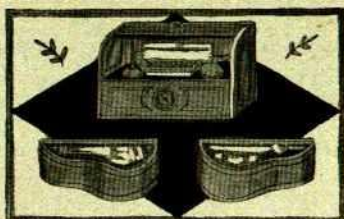
Avui, en canvi, la febre del viatge és una de les més encomanadisses. Totes les classes socials, bé en tren, bé en autòmibus, bé en vapor, travessa els països i els continents. La dama elegant, és incomprendible sense haver fet tres o quatre cops el tomb d'Europa. Avui li consentirà d'haver-lo fet en tren; hom no li perdonarà de no haver-lo fet, almenys un cop, en automòbil. Cal, doncs, que la dama elegant es preocupi de tenir un automòbil de viatge, equipat amb tots els ells i ells. Si el nostre consell ha de prevaler, aquest cotxe serà gris o cendra, gairebé del mateix color que la pols de la carretera. És llargarut i ample, de manera que hi càpiga còmodament una companyia nombrosa, no s'assembla gens a aquests vehicles còmics que a tot estirar escauen a dones joves que van d'un te a un *dancing* alegrement acompanyades.

L'auto que suggerim a la dona *chic* i que voldríem que ella suggerís al seu marit, és un cotxe la elegància del qual no és obtin-

Heu's ací un model d'auto que escau per un igual al turisme i a la ciutat. La seva robustesa no li lleva un bri d'elegància.

guda a despeses de la seva solidesa ni de la seva confortabilitat. Hom hi podrà passar les hores que calgui sense sentir formi-

gueig a les cames, car hom hi seurrà com en una d'aquestes butaques angleses que us sostenen materialment. Serà una esplèndida *limousine* que competirà en noblesa amb les carrosses de l'avior.

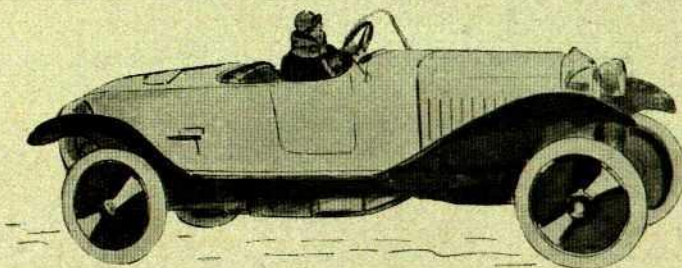
Diguem, per via d'addició, que sembla demostrat que l'esdevenidor de l'automòbil, és sols favorable a dos tipus: el cotxet lleuger de 5 ó 10 cavalls i la feixug i magestuós cotxe de luxe.

El «torpedo» no serà mai un cot-

xe femení, perquè fa malbé el cutis d'una dona agençada. Altrament, no és lluny el dia que l'ús de «torpedos» serà prohibit dins de les ciutats on l'aglomeració de vehicles imposa una creixent restricció de la velocitat.

El gust de la velocitat és un sentiment mòrbid: els que n'estan atacats haurien d'ésser sotmesos a un tractament de la mateixa manera que ho són els morfinòmans, els neurastènics, els dementes. Són un perill social.

Tot i que les dones s'apoderen del volant amb un creixent entusiasme, no hi ha cap símptoma que ens faci témer que vinguin a refermar el partit dels esbogerrats devoradors de quilòmetres. Amb volant o sense,

Les dones, contra totes les apreensions, han resultat unes excel·lents mecàniques.

la dona des del primer dia ha considerat l'automòbil d'una manera més enraonada i graciosa que no l'home. No ha volgut ni sabut trobar cap plaer en el perill de matar-se o de matar al pròxim. Li ha semblat que sentia un millor homenatge a la invenció que representa l'automòbil, tot deixant-se dur a una velocitat discreta que li permet de veure els llocs que travessa i no la manté amb l'ai al cor, que no llençant-se com un bòlid i esclafant—en l'apoteòsi més favorable—un rengle de gossos, de gallines i d'ànecs.

L'època en que, coberts de pell com uns óssos, amb ulleres i vels espessos a l'entorn de la cara, els automobilistes davallaven del vehicle tan bruts com els fogainers d'una locomotora, ha passat.

Una *limousine* moderna permet de gaudir l'aire de la campinya, sense necessitat de viatjar dins d'un huracà. Les finestres, els vidres, el sostre, tenen enginyosos mecanismes que us deixen cercar una ventilació completament adequada a les vostres exigències.

Stand dels famosos Diatto, marca de la qual són Agents generals per Espanya els Srs. Oliveres i Casacuberta, Aragó, 186

CURIOSITATS REGIONALS

NOSALTRES també en tenim de curiositats regionals. Per mostra n'ofereim unes quantes en aquestes planes. No totes són d'una contemplació agradable, però cap manca de valor instructiva i documental.

La dona de la trena és filla de Fraga, la terra de les famoses figures. És una catalana? Des del punt de vista lingüístic no hi ha dubte. La gent de Fraga parla un dialecte català que, una mica estrany per als barcelonins, serva, no obstant, girs i paraules d'una puresa envejable. L'adverbi *adés*, per exemple, que els escriptors han posat en circulació i que per a la majoria dels lectors representa un arcaisme, a les terres compreses entre el límit oficial de la província de Lleyda i el riu Isàbena, dins els límits de la província d'Osca, és un terme absolutament viu. La mateixa cosa podríem dir del mot *mant...*

Dona de Fraga

Fots. Arxiu-Mas

esguardin amb benevolència la dona de Fraga, tot reflexionant que no representa el bo i millor del país i que la trena, tan desenraçada en aquesta època de simplificació capilar no és sinó un additament fàcil de suprimir.

Les dones d'Ibissa, que reprodueix un altre dels nostres gravats causaran, sens dubte, una singular impressió en l'esperit dels lectors sensibles. Hi ha en llur indumentària, d'innegable ascendència oriental un cert encís, greu i hieràtic que la separa del colorit llampanant d'altres vestits ibèrics. Naturalment que l'ambient en que hom ha copsat les tres figures de dona, en mig de les cases emblanquinades i baixant les escales del carrer desert, contribueix a afermar aquesta impressió.

La dona de Xelba, ens dona en una forma particularment rica, una mostra de la coneguda indumentària valenciana, on el record arà-

Però això potser no té una relació massa directa amb la dona de la trena que, per millor informació, oferim en tres posicions diferents. La raça tot i que aquest exemplar no sigui pròpiament un encís, no sembla gaire lluny del tipus corrent a moltes contrades catalanes. Tothom que ha conegut minyones o dides d'aquella banda, molt nombroses unes i altres a Barcelona, sap que en general no tenen mala planta i que s'assimilen sense massa dificultat al tarannà de la nostra ciutat.

Preguem, doncs, als lectors i lectores que

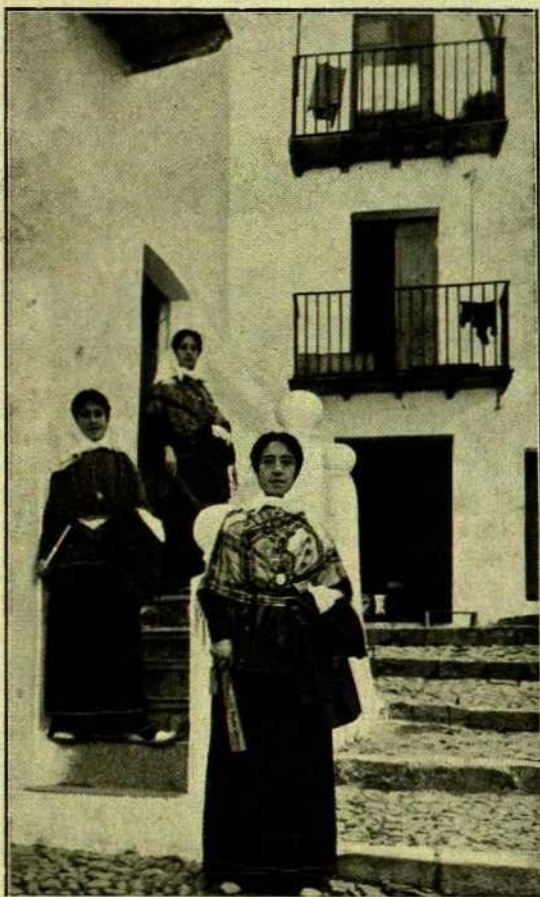
Dona del continent amb la indumentària d'Ibissa

Dona de Xelva, amb la indumentària genuïna

bic s'és encastat amb magnífica simplicitat. Els pintors valencians i algunes sarsueles han tret força partit.

Si mentalment, en mig d'aquestes vestimentes fastuoses que adés fan pensar a Aràbia, adés a Fenícia, han anat a Rússia com a Hongria, col·loquem la indumentària catalana tradicional, el gipó negre, la falda ramejada, les mite-

Tres dones ibissenques, amb llur indumentària

nes de puntes i el ret negre, experimentaríem de seguida una sensació d'elegant sobrietat que no deixarà d'afalagar-nos. El mapa indumentari de les terres catalanes ens apareixerà aleshores com tenint un centre intensament europeu a Catalunya, voltat d'un seguit de notes virolades, suggeridores de civilitzacions mig asiàtiques, mig africanes.

La típica indumentària de la Vall d'Aneu

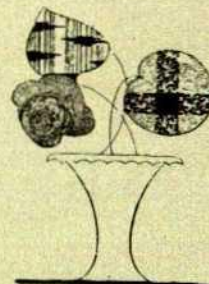
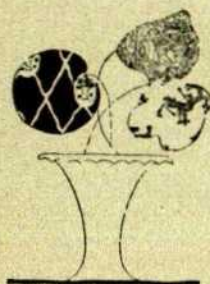
*Noia de Gràcia, pintura de
Francesc Callicó*

*Retrat de noia, un dels més
reexits de l'Exposició*

El pintor Francesc Callicó

Fotos
Serra

UNA REVELACIÓ?

Heu's ací un artista que tot just sortit de l'adolescència fa una Exposició i aconsegueix un èxit de crítica. No pas perquè tota hagi estat unànime, sinó perquè li ha calgut dissentir amb una certa energia. Es, efectivament, desconcertant en els nostres temps, on la immensa majoria dels joves

comencen sota l'ègida de Picasso o de Matisse, topar amb un xicot que quan dibuixa pensa en Ingrés o en Rafael i quan pinta vol recordar-se de Velàzquez. És impossible de fer pronòstics sobre l'esdevenidor d'aquest debutant però el conjunt de les seves aptituds permet de nodrir grans esperances.

ELEONORA

*Tens l'ull de jade o l'ull blavenc
dins a la pell gerdor de fenc,
vius amb una ànima d'avenc,
o ta rialla quina fóra?
Si t'hem sentit, no sabem pas
quin joc s'hi dona en el teu braç,
Eleonora.*

*Nostre desig et troba lleu
i esmunyedissa com la neu,
i aquest trair-nos que és tan teu,
als nostres ulls més t'avalora!
Com una fina esquella d'or
dringa la sang en el teu cor,
Eleonora!*

*Per tu es fa cendres el palau,
i perd la força l'home brau
i el poderós es torna esclau,
i el fredeluc crema i devora;
fins el pirata ultramarí
és un covard quan et pot di:
Eleonora!*

*Ran de la vela del vaixell,
i en la viola del pradell
i en la tristesa del bordell
enfonsadora o salvadora,
viu una estella del teu os,
crema una espurna del teu cos,
Eleonora!*

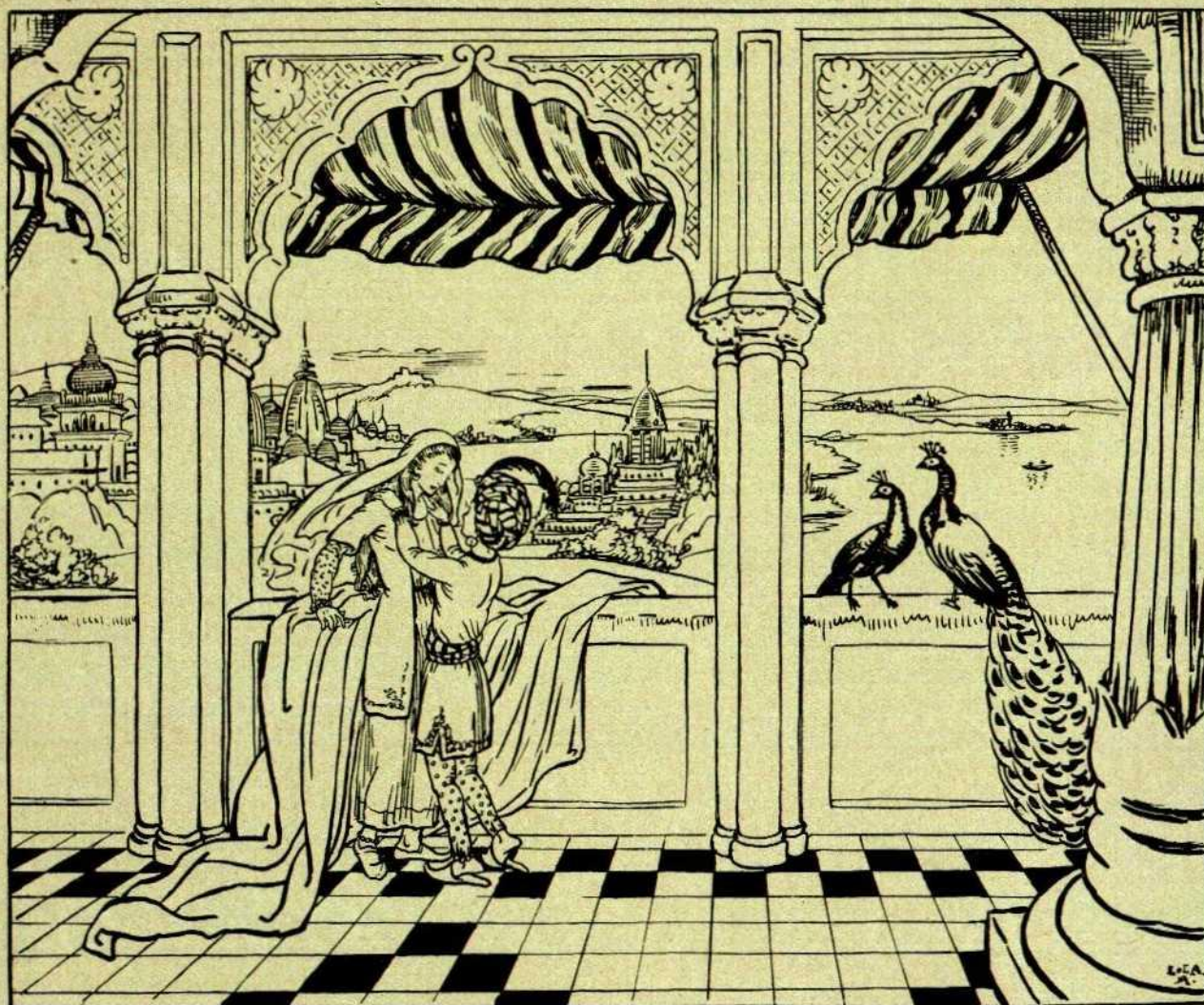
*Però ningú et pot assolí,
ningú pot torcè el teu destí,
ni pot fermar-te en ton camí,
ni del teu nervi fer penyora.
Ningú pot dir-te: «Com avui,
demà i demà jo et tinc i et vui,
Eleonora!»*

*Perquè aquell home agosarat
amb qui parties el pecat
del teu repòs i el teu esclat,
dins d'un llagut que encara s'arbora,
vares xuclar-li tot l'albir
i vas matar-lo amb el respir,
Eleonora.*

*Jo per colpir-te un sol moment,
no hi ha misteri d'Orient,
ni sacrifici ni turment;
res m'encongeix ni res m'acora!
Per tu sóc pobre sol i vern,
i he venut l'ànima a l'infern,
Eleonora!*

*I avui que amb tots els cinc sentits
després de córrer tantes nits
jo t'he caçat amb els meus dits
i t'he cridat: «Reina i Senyora!»
Quan t'he vist nua dels set velos,
t'has fos amb l'aire i els estels,
Eleonora!*

JOSEP MARIA DE SAGARRA

UNA VEGADA ERA UN REI...

UNA vegada era un Rei...

D'infants no ens inquietava que fos el Rei dels contes de fades. No demanàvem com es deia ni on vivia. El que ens feia batejar el cor joiosament als set anys era la veritat sobirana, la realitat de les realitats: *Una vegada era un Rei*.

Avui els lectors són més escrupolosos i exigents. La crítica suspicax escruta el llegendari boirós i ens fa preguntar: Quin Rei? Els mateixos narradors s'han tornat molt més precisos i comencen saberudament. «Una vegada era un Rei anomenat Ajatasatru».

Però el lector modern no en té prou encara. «Quin Ajatasatru?», pregunta.

Tothom sap, diu el contista, que hi hagué tres Ajatasatru. El primer nasqué vint segles abans de Crist i morí a la prematura edat de dos anys i vuit mesos. Em dol que les fonts històriques no ens deixin explicar la fefaent relació del seu regnat. El segon Ajatasatru és molt més ben conegut. Podeu consultar amb profit la nova Enciclopèdia Històrica.

Just al punt dolç de la bona preparació,

les sospites del lector modern són esvaïdes. Ple de confiança, escolta i pensa: Sentiré un conte instructiu i exemplar.

Com ens plau que ens enganyin! Per una inconfesable poruguesa d'ésser tinguts per ignorants acabem per ésser-ho després d'abundosos i complicats esforços.

Diu la dita anglesa: *No em preguntis i no t'enganyaré*. Tots els nens de set anys ho comprenen i no pregunten mai mentre dura el conte. No cerquen la cosa inútil dita saviesa i s'acontenten de la veritat. El cor sense sofismes coneix el Palau de Cristall de la Veritat i en sap tots els tombants.

No hi fa res que es demanin coses que hagin passat; la veritat és senzillament aquesta: *Una vegada era un Rei*.

Recordo molt bé aquell cap al tard a Calcuta el dia que començà el conte de fades.

El temporal de pluges havia estat tan fort, que tota la ciutat estava inundada i l'aigua, al camí, arribava fins als genolls. Jo tenia l'esperança, gairebé la certesa, que el meu professor no podria venir aquell vespre. Assegut al banc de la galeria, esguardava, amb el cor inquiet, senderó avall i vigila-

va la pluja. Si minvava l'aigua deia amb tota l'ànima a Nostre Senyor: «Fés que ploqui més fins més enllà de dos quarts de vuit». Perquè tenia la certesa absoluta que la pluja queia aquell vespre només perquè un nen de set anys, indefens, en un recó de Calcuta, no tingués lliçó.

La pluja no finí, certament. Però ail el mestre fou exacte. A l'hora de sempre, a la recolzada del camí vegí el seu paraigües. Amb el cor desfet de desconhort i de desil·lusió cerquí la mare.

La meva mare i la meva àvia jugaven a cartes a la tauleta baixa prop del llit. Corrent, jo m'hi deixí caure amb aquest sanglot: Mare, el mestre ve i en fa molt mal el cap. No podríem deixar la lliçó?

Espero que aquest conte no el llegirà cap infant ni el posaren al primer grau de lectura a les escoles. Perquè el que jo feia era molt mal fet i l'èxit coronà la malifeta.

Digué la meva mare: — Està bé. I a la servent: — Digueu al mestre que pot anar-se'n.

Era evident que la meva mare no s'esverà gens ni mica del meu mal. Seguia jugant

a cartes sense pensar-hi més. Jo, amb el cap sota el coixí, reia amb tota l'ànima. Què bé ens enteníem la meva mare i jo!

Però ja és cosa sabuda que un nen de set anys no pot fingir gaire estona una malaltia. Pocs moments més tard jo demanava a l'àvia: Conta'm un conte.

— No amoïnis — em renyà la mare —; espera que finim la partida. Jo sense fer ne cas, tornava: — Cuita, àvia, conta'm un conte. — I així, fins que la mare digué sí.

L'àvia se m'acostà. Jo després d'exultar cames enlaire com un esperitat joïós, diguí encara: — Apa, comença, àvia.

I l'àvia continuà: — «I aquell Rei tenia una Reina».

De seguida s'explicava que el Rei no tenia cap fill i que per tal de tenir-lo se'n anà al bosc a fer penitència. ¡A mi al bosc no més fugir del meu mestre m'hi hauria fet anar!

Però el Rei havia deixat amb la seva Reina una formosíssima Princesa.

Passen dotze anys. El Rei fa penitència sense recordar-se de la seva filla. La Princesa arriba a l'edat de casar-se. I el Rei no torna. La Reina, tota apesurada es plany: — Caldrà que la meva infanta d'or mori soltera? — I mana cercar el Rei, el qual accedeix.

La Reina cuinà ella mateixa seixanta plats. Bastí un seti de sandal per al Rei i serví el dinar en plates d'or i tasses d'argent. La Princesa s'estava dreta prop de la cadira reial amb un ventall de plomes a la mà. I el Rei entrà a casa seva que feia dotze anys que no hi era, i la princesa mogué el ventall il·luminant la sala amb la seva formosor. I el Rei esguardant el rostre de la seva filla s'oblidava ben bé de menjar.

A la fi digué a la Reina: — Podries dir-me qui és aquesta donzella com una imatge d'or de la deesa? Qui és el seu pare?

La Reina féu aquest plany: — No coneixes la teva filla?

— La meva nena petita és aquesta dona? — interrogà el Rei.

— Com volies que fos — replicà la Reina —; no saps que fa dotze anys que te'n vares anar?

— Però com és que no l'heu emmaridada?

— Si tu no hi eres, que ets el Rei, què volies que fés, jo?

— El primer home que demà trobi en eixir del Palau, serà el seu marit.

I fou tal com havia dit. A l'endemà, el Rei en eixir, veié el fill d'un sacerdot fent llenya al bosc, a la

part de fora els murs del Palau i digué:

— El casaré amb la meva filla.

El minyó tenia set o vuit anys. Però qui gosaria contrariar els designis d'un Rei?

L'àvia féu una pausa. Jo hauria volgut ésser el sortós llenyataire de set o vuit anys. Plovia i l'aigua sorollava sonorament. Prop del llit el llumet de fang feia una claror somorta. I tot això cor endins, al so de la veu monòtona de l'àvia, animava la vaga recordança que jo, a l'alba del temps infinit havia estat el llenyataire del reialme d'un Rei inconnegut. Ja veia la Princesa i el parament nupcial de la Princesa enjoiada i graciosa.

Si la meva àvia hagués estat un escriptor, quantes explicacions detallades li haurien exigit! Però només era la meva àvia, i prego a Déu que si ha de néixer altra vegada, torni a néixer àvia meva.

Jo impacient preguntava: — I aleshores què va passar?

— Aleshores la Princesa construí un gran Palau i estimà el seu marit.

— I què més?

L'àvia anà dient: El nen començà d'anar a estudi, era molt aplicat, i quan fou més gran els companys li deien: — Qui és aquesta senyora tan maca que viu amb tu dins el gran Palau?

El noi volia saber qui era. Perquè amb prou feines recordava aquell dia que fent

llenya hagué fort aldarull. Passaren d'questa guisa quatre o cinc anys. Els companys li preguntaven sempre: — Qui és la dama formosa del gran Palau? I quan el noi tornava de l'escola ho deia a la Princesa: — Els companys em pregunten cada dia qui ets i jo no sé què em cal dir-los.

La Princesa responia: — Avui no: Ja t'ho diré demà. — I l'endemà tornava a dir el mateix. I així passaren quatre o cinc anys més. Fins un dia que el jovençà exigia: — Si no em dius qui ets, fugiré del Palau. — Llavors la princesa: — Demà. — I l'endemà: — Aquesta nit després de sopar, quan seràs al llit.

I el fill del sacerdot esperava impacient i comptava les hores. La princesa guarní el llit, perfumà la cambra i es vestí amb el més preciós vestit blau entre tots els vestits que tenia.

Després de sopar el minyó es ficà al llit i digué: — Aquesta nit sabré qui és la formosa senyora del gran Palau.

La Princesa entrà a la cambra i s'acostà al llit per tal de dir qui era. Veié que de les flors amb les quals havia ornat el llit era sortida una serp i havia picat al fill del sacerdot. Veié el seu espòs donzell esurat damunt del llit florit, molt blanc, perquè era mort.

El meu cor féu un salt d'esglai. Amb tremolosa veu diguí a l'àvia: — I aleshores què va passar?

— Aleshores...

Però, perquè anar endavant de l'impossible a l'impossible? El nen de set anys sabia el què passà després? De després de la mort, cap àvia entre totes les àvies podria contar-ho.

I l'àvia sabia també que la fe d'un nen no admet fallides. Calia finir. El cos mort aniria riu avall damunt d'una branca fins que un màgic descensís la malastrugança...

No. Aquella nit plujosa, dins la penumbrosa claror, la mort havia perdut tot horror en el pensament del nen i tot plegat no era sinó el son d'una nit. En finir el conte, els ulls de l'infant eren tancats de son...

Així els homes deixem surar el cos de l'infant, d'amagat del somni, damunt les aigües quietes del temps. I al de matí, amb uns versets màgics, el ressucitem a la vida i a la llum..

RABINDRANATH TAGORE

DAVID JORDI, traductor
Il·lustració de LOLA ANGLADA

LA GERMANA MORTA

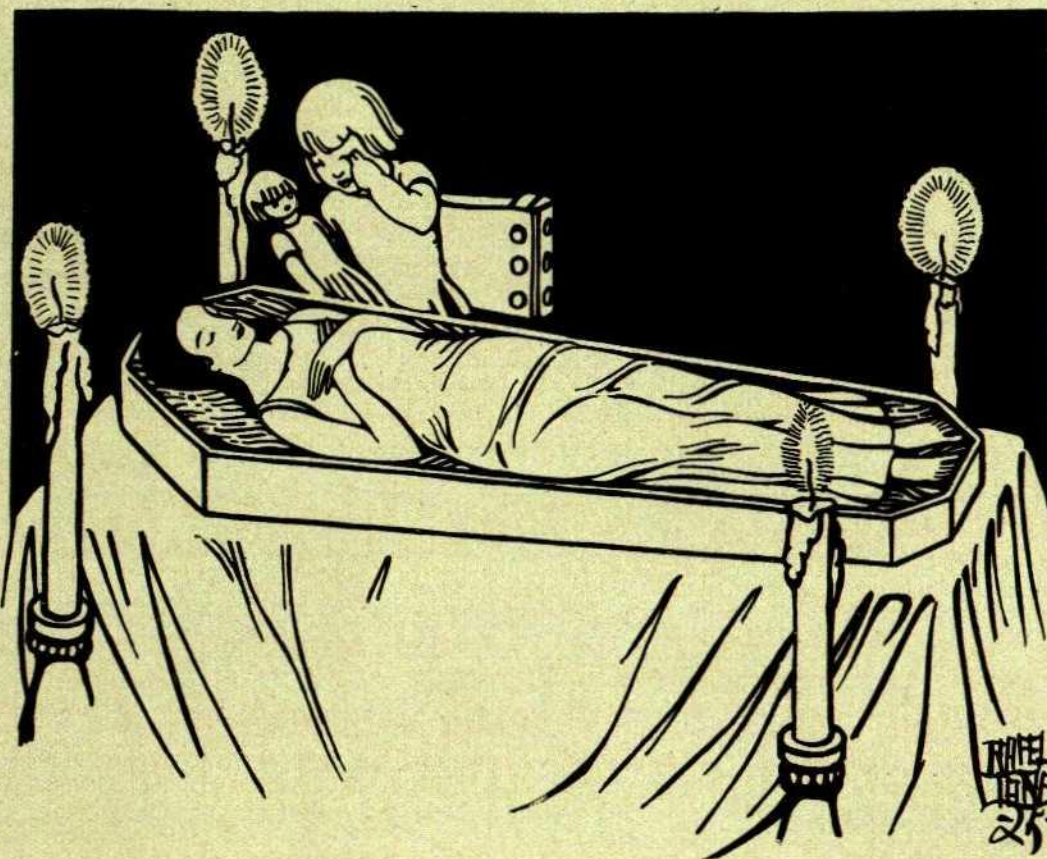
ASSEGUDA en la seva cadireta, sola en mig de l'anar i venir d'una colla de gent desconeguda que passaven davant d'ella seriosos, sense dirigir-li un mot, ni una mirada, la Merceneta, apoiada la galta en el palmell de la mà, reflexionava.

En el seu cervell d'infant, bullien incessantment les paraules que li havia dit el papà, quan estranyada d'aquell moviment desacostumat, sorpresa de que ningú fés cas d'ella va preguntar el motiu. «La Eulària és morta», respongué el bon senyor amb veu fosca i espurnejant-li els ulls.

Ella no va entendre ben bé el què volia dir allò; però pel to amb que havia estat dit, devia ésser quelcom terrible, transcendental... Segurament volia dir que la germana gran estava més malalta... Però si era així, perquè no la deixaven entrar a l'habitació, tant que l'estimava

l'Eulària i tant com se l'estimava ella. Potser el papà havia tingut por que la fés enfadar; estava tan avesada a fer la seva voluntat la Merceneta! Segurament havia sabut lo de la nina... La veritat per això, allò de la nina era mal fet. ¿Perquè havia de tenir-li enveja a l'Eulària i voler-li pendre la prenda joguina? Sí, sí, allò no tenia de fer-ho. I encara menys, barallar-se amb la germana i fer-li a trossos aquella nina tan maca, tan maca i tan bona que fins deia «papà i mamà»... Prou se'n penedia per això la Mercè. Quan recordava el desconhort de la malalta, aquella mirada trista, trista... que semblava venir Déu sap d'on, aquelles llàgrimes silencioses... Vaja

que en pensar-hi, se'n penedia de tot cor i de bona gana li hauria demanat perdó. Però ara, res, no la deixaven ni entrar a l'habitació i el papà havia dit que era morta. Però si és que als morts els podia molestar que entrés a veure'ls la germaneta, com és que entraven i sortien aquells senyors tan seriosos, tan estirats?... ¡Li farien mal de cap a la pobra Eulària!...

En un recó de la cuina, apartada d'aquell anar i venir que no feia més que augmentar el seu dol, la Gervàsia, la vella servent, plorava. Caminant de puntetes, sense fer remor, contagiada potser per l'ambient de tràgic silenci que en la casa es respirava, la Mercè va entrar a la cuina i s'apropà a la Gervàsia.

— Escolta, tata. Està més malalta l'Eulària?

I amb veu rogallosa, sense poder contenir les llàgrimes que fluïen dels seus ulls abundantament, la vella minyona, la mainadera que fou ja de la mare de les nenes, respongué:

— L'Eulària és morta.

Era estrany. Això de ésser mort, devia ésser una cosa esgarrifosa que calia dir-la amb la veu fosca i espurnants els ulls, com el papà, o plorant com la Gervàsia.

— I per què no me la deixeu veure a mi? T'aseguro que no la faria enfadar!

Procurant reprimir uns segons el seu desconsol, la Gervàsia va respondre:

— Pobra Mercè! No la veuràs més a la germaneta, que ja no és d'aquest món.

— I no tornarà mai?

— No, filla, no. Nostre Senyor la vol al seu costat.

— I se n'ha anat sens despedir-se?

— Sí. La mà, des del cel, l'ha cridat amb ella.

— I és molt lluny el cell!

— Oh, sí! Molt, molt...

Així allò d'ésser mort volia dir anar-se'n i no tornar mai més, deixar al papà i a la germaneta i la mi-

nyona... I si ella en tingués la culpa d'allò? Potser l'Eulària se'n va anar disgustada perquè li havia trencat la nina. Ja ho va notar ella que plorava, ja... Però com se n'havia anat? No l'havia pas vista sortir... I de cop, com si tot d'una el seu cervell passés de la fosca a la llum, va recordar:

Un dia, anaven de passeig amb el papà. Davant d'ells va passar un cotxe tot blanc amb uns sarrells daurats i una creu al capdamunt. En aquell cotxe hi havia una caixa, llarga i estreta, tota guarnida. El papà va treure's el barret i en preguntar-li el per què, va respondre:

— És un mort que el duen al cementiri.

No en varen parlar més. Ara, però, apareixia clar als ulls de la Mercè tot allò. Així l'Eulària també se n'havia anat dintre una caixa en cotxe, i els papàs de les nenes, l'havien saludat. Està clar, doncs, que el cel era lluny, si fins calia anar-hi en cotxe...

— Se n'ha anat dintre una caixa, oi?

— No encara. No l'enterraran fins aquesta tarda.

— Així encara és aquí? Doncs, per què la deixeu marxar? Jo no ho vull que se'n vagi!

La Gervàsia va fer-li un petó i amb la veu trencada va dir només:

— Pobra Mercè! Què podem fer-hi nosaltres.

Així no hi havia remei. Quan el papà i la Gervàsia que de tot sabien, no podien fer-hi res, era impossible evitar-ho. Per això, si l'Eulària s'hi trobava bé al cell... I si al cel no hi haguessin nines? Com s'ho faria la germaneta per jugar, si ella li havia trencat la seva? No, no, calia fer alguna cosa, abans que l'Eulària se n'anés per sempre. No volia tenir el remordiment d'haver-li fet una mala acció.

Va córrer a la seva habitació. Dins del pupitre hi tenia la guardiola. Feia molt soroll, molt... La trencaria? Sols vacil·là un moment. El record de la germana morta fou més fort que tot, i sense pensar s'hi més va

donar un cop contra el cantell de la taula...

Una, dues, tres... quatre... sis... deu... dotze... li havia dotze pessetes amb cèntims. Va lligar-les en un pany del mocador com ho havia vist fer a la Gervàsia i agafant el capell, sortí.

En el seguit entrar i sortir de gent que venien a donar el condol al papà de la morta, ningú va fixar-se en ella. Un cop al carrer, una angoixa va pendre-la. Era el primer cop que sortia sola. L'anar i venir de cotxes, autobusos, autos i tramvies l'omplia de basarda. Però forta en la seva decisió va arrostrar-ho tot, tot. Feia dies, havia vist en un aparador unes nines grosses, boniques; i cap allà es dirigia. No havia errat el camí. Era aquella botiga amb el seu aparador ple de joguines...

— Una nina que digui papà i mamà.

Davant d'aquella clienta que, de puntetes, treia només els ulls per sobre el taulell, el dependent va somriure:

— De quin preu la vols?

Allargant el braç tot el que va poder sobre el taulell, hi deixà el mocador nuat.

— No tinc més cèntims. Són tots els de la guardiola.

Davant d'un argument tan irrefutable, el dependent ja no dubtà més, i començà a mostrar nines.

De puntetes perquè no li privessin de portar a terme el seu desig, amb la nina sota el braç, la Mercè s'acostà a l'habitació de la morta. En aquell instant no hi havia ningú. El papà acompanyava a uns senyors cap al saló. Va empènyer la porta i entrà. En mig de l'habitació, sobre una taula forrada de blanc i voltada de quatre ciris, dins d'una caixa, oberta encara, l'Eulària estava estesa; blanca com un lliri, amb els ulls closos. La Mercè la mirà uns moments en silenci, fonament impressionada, copsada pel gran misteri de la mort que no comprenia. Poc a poc, anà acostant-se a la morta. Amb l'ajuda d'una cadira, arribà fins a n'ella. Uns segons la mirà sens dir res. I sens saber per què, en un arranc irresistible, arrencà en plors. Va posar la nina dins la caixa prop de les mans de l'Eulària i digué a la morta, com si ella pogués compendre-la:

— És per tu, saps? Perquè quan siguis al cel juguis força... i perquè em perdonis.

No pogué seguir. Sentia com un nus a la gola, i les llàgrimes brollaven abundantment dels seus ulls. S'inclinà sobre la germana, i deposità un bes sobre el front de la morta.

ALFONS QUINTANA

LLINATGES ANTICS DE CATALUNYA

GURB

EL solar d'aquesta família fou l'antiquíssim Castell de Gurb, en el Comtat d'Osona, del que prengué el nom. Foren senyors feudals antics i poderosos, el nom dels quals sona en tots els assumptes polítics de la Plana de Vich i en altres generals del Principat.

Prova de la importància que tingueren és que Ramon de Gurb fou Mestre de l'Orde del Temple, essent en presència de la Reina Sanxa, de l'esmentat personatge, de Ramon de Moncada i altres pròcers que Pere I, en 1201, féu donació del Desert d'Alfama a l'Orde de Sant Jordi, unit amb la de Montesa, encara avui preada insígnia de cavalleria d'origen català.

Després del magnat a qui ens referim, cap d'una Ordre militar de política tan activa com la del Temple, arribem a un fet històric important en que s'assenyalà un cavaller de Gurb. Fou en la conquesta de

Mallorca. L'alt Rei En Jaume assetjava la ciutat; la murada havia estat batuda amb tots els estres usats en aquella època; s'ha-

via enfonsat una de les portes; l'ordre d'assalt general fou donada pel Rei, i la cavalleria embestí pel portal. En aquell moment memorable, quan, segons la tradició, un vell cavaller cavalcant un cavall

blanc, que era el gloriós Sant Jordi, guiava els cristians a l'assalt, els primers genets que entraren en el clos fortificat foren Joan Martínez i En Bernat de Gurb, prop baró de la família que estudiem, seguint-los Sirot, de la companyia del Rei de Navarra; Ferran Pérez de Pina, una cinquantena de cavallers i molts infants. No quedà enrera el Rei En Jaume, que, com diu En Muntaner, «fo dels primers amb la espasa en la mà; e dins en lo carrer qui ara se apella sent Miquel era tan forta la batalla, que maravella era».

Donà encara la casa, sense parlar d'altres barons notables, un bisbe a Barcelona, Arnau de Gurb, fundador, l'any 1256, del Monestir de Monges de Montalegre, de l'Orde de Sant Agustí, donant-les la paròquia de Cabanyes, d'on les religioses es traslladaren a Barcelona, residint en el carrer dit de Montalegre, fins que s'extingí el convent en 1598.

AILEEN PRINGLE

*La bellissima star de la METRO GOLDWYN CORPORATION, que
confirmà la seva alta categoria artística en la pel·lícula «L'odissea d'una gran duquesa».*

LLETRA DE PARIS

per Adolf Falgairolle

LA T. S. F. INÚTIL! — LES GUIES I EL GUIA BONIC. — PRUNA, RETRATISTA CATALÀ

Res no serveix. El públic prou s'esforça a mantenir-se al corrent de l'actualitat; mai no arriba a una informació completa. A l'instant que la telegrafia sense fils, l'esperanto i el volapuc envaeixen les nostres llars, àdhuc les més humils, semblaria lògic l'adveniment d'una mena d'internacionalisme dels cors, oi? Doncs, passa tot el contrari. Els estrangers que han vingut a establir-se a França han dut amb ells llur diari. Quan un francès veu en la vitrina d'una llibreria revistes de Roma o de Montevideo i al voltant dels quioscos diaris de Milà o de Barcelona, se'n felicita. Allà davant dels ulls té un fragment després d'un patrimoni comú a tot individu nat a les vores de l'Ebre o del Tíber... Però aleshores que veieu en els aparadors títols com «TSWKS», finlandesos, russos, txeco-eslovacs o armenis i d'altres encara més complicats, de manera que semblen el reflex invertit dins un mirall d'un títol normal, us demanen no ja si sou encara a París, sinó si heu sortit d'Europa i de l'Amèrica del Sud per anar a una vaga contrada entre Shan-gai i Nijni-Novjorod.

On anem? Ni ho sabem. Ha arribat l'hora de cercar un guia.

L'empleu no és una sinecura. Després dels *amexs* i els *enghichs*, hi ha hagut els elegits de nou de la política. Els veieu divagar, el nas enlaira, provincians vinguts per conquerir París i que París amb els seus music-halls, els seus dancings, els seus restaurants... triga poc a fer seus.

A alguns d'aquests els ha calgut un cicerone. Guia per l'interior i per l'exterior. Tan coneixedor de la història de la *Cité* i de l'Edat Mitjana parisenca com de la política contemporània. Sovint copseu al vol un dels consells que dona el guia al seu protegit:

Un retrat per l'artista català Pruna.

Una altra pintura de J. Pruna

— Al restaurant X?... El peix hi és bo. Abstingueu-vos d'anar-hi acompanyat; és un restaurant de famílies.

— Cal que no voteu l'*affichage* d'un discurs, sinó en el cas que hagi estat pronunciat per un dels vostres enemics. D'aquesta manera el confoneu; té por de veure enganxades per totes les parets de França les esplèndides bestieses que ha improvisat a la Cambra!

Bescanto els guies i faig mal fet. És clar que si havia de topar sempre amb personatges com el parell d'anglesos que vaig topar l'altre dia! Aquests personatges varen llegir: «Fira de Saint-Germain: reconstitució del segle XV», i cuitaren a transportar-ne a Saint Germain-en-Laye, a trenta quilòmetres de la capital, enlloc d'anar novament al cor de París, tocant al boulevard Saint-Germain. Amb guies així hom perd el temps deplorablement. O sinó, aquella bona dona! Una dona jove que ens fa saber que ha desplegat un plànol de París per orientar-se (les dones es desorienten sovint) i per trobar els famosos roserars de Bagatelle. Ella ha començat de dir-se: ah, vaig a veure les roses... I bonament ha obert els narius: «i l'olor de les roses no ha fet sinó trobar el seu camí» — ha dit ella mateixa. Confesseu que amb un guia així imaginatiu no podria esgarriar-me sinó en sendes amables.

Encara no em vaga de parlar de l'Exposició de les Arts decoratives. D'ací un mes, quan serà una altra cosa que un garbuix d'obres a mig fer, la visitarem amb calma i amb dignitat.

Mentrestant, les exposicions particulars abunden. Un català, En Pruna, aconsegueix un gros èxit amb teles on els rostres són tan acabats com les mans i el cos voluntàriament esbossats.

CONVERSA PARIS - BARCELONA

En Josep Pla ha publicat un llibre: Coses vistes. El fet que a ell no li vingui bé de passar la frontera i de passar-se a tret d'interviu, sumat al fet que a mi no en vingui bé d'anar-lo a interrogar a París, al seu domicili del Boul Saint Michel, ha de privar-nos del goig d'una conversa picant? No i cent vegades no! Mitjançant un canvi de notes, infinitament menys ensopides i menys perilloses que les que solen canviar els diplomàtics, hem arribat a construir un diàleg, que ens apremem a oferir als nostres lectors.

CARLES SOLDEVILA

— **H**AVEU publicat un llibre, amic Pla. Grat sia a Déu! La gent que segueix amb un interès, no lliure de inquietud, les vostres cròniques, temps ha que espera un llibre vostre... El volum que anunciau us sembla a propòsit per satisfer l'expectativa pública? Quines cordes hi feu vibrar? Cap a quin gènere us decanteu?

— Probablement, el meu llibre no agrada a ningú. (!) No sabia pas com definir-lo. És un llibre de memòries, si voleu; de memòries sense importància.

La vida que he portat fins avui es pot comparar a un viatge sense objecte. A deu anys, un dia que hi havia vaga de trens, la família em portà a Girona en tartana, per a estudiar el batxillerat, a l'Institut. De llavors ençà es pot dir que no he parat de caminar, de menjar al restaurant i de dormir en llits llogats. A quinze anys era batxiller; a vint-i-dos advocat, a vint-i-tres periodista. Del dia que vaig sortir de casa fins avui, hi ha com una carretera flanquejada d'homes i dones, de nits i de dies, de cafès i llibres, de rialles i de ploralles. Hi comença també d'haver algun mort. Sospito que la caminada continuarà i que no som més que als començaments, però deixeu-me dir per aconsolar-me de les hores que he passat a les sales d'espera i a les cambres d'hotel, que un dia tornaré a casa, a Palafrugell, a viure amb la família, amb els amics i amb les persones de la meua coneixença.

En el transcurs d'aquest viatge, les circumstàncies de la vida em donaren com a ofici l'escriure el que veïès. Ho he fet tan bé com he pogut; però moltes vegades, la meua visió no ha estat considerada correcta. Altres vegades la proximitat dels esdeveniments m'ha privat de donar altra cosa que una visió borrosa i aigualida de la realitat. Així em trobo avui que més que les meues visions, he escrit les visions que agraden als altres.

Us ho confeso: aquesta conclusió per mi és molt penible, i és molt natural que procuri corregir-la. És el que faré, si tinc vida i salut, en els llibres que penso publicar. Ara surt el meu primer llibre. Es titula *Coses vistes*. El títol ja diu el què contindrà: algunes de les moltíssimes coses

que he vist; alguns dels moltíssims homes que he conegut i tractat; algunes de les innumerables històries i peripècies que m'han succeït.

Probablement, tinc una vaga disposició per escriure memòries. Els retrats de l'Anuari, què són sinó fragments de les meues memòries definitives? Els articles que agraden més, què són sinó trossos de la meua vida, visions de la meua vida, anècdotes i històries de la meua vida, rampells i estirabots de la meua vida?

Em demaneu novel·les! Voleu més novel·la encara, més substància novel·lesca que tot això. Us posaré un exemple: les circumstàncies m'han posat al mig de tot el que ha passat a París des del 13 de setembre fins ara. He conegut a tothom que ha passat per aquí, he servit per a fer dialogar a molta gent, he sabut moltes coses que públicament no es podran saber mai. Ja compendreu que hi hagi hagut molt o hi hagi hagut poc, això per mi i per tothom té un interès enorme. Vós heu vist les coses a Barcelona i jo les he vistes a París i des d'un lloc d'observació excel·lentment situat. És exagerat dir que si avui pogués publicar un llibre explicant el què he vist,

el què sentit i el què hi ha hagut, es vendria com el pa beneït? No crec pas que sigui exagerat...

És per això que em fan gràcia quan em demanen novel·les! Les novel·les les poden escriure, si voleu, les han d'escriure, els novel·listes. Jo tinc altra feina. Que el meu gènere és inferior? Ja ho veureu més endavant. Tothom serveix per una cosa. Jo probablement tinc una vaga disposició per escriure les coses que he vist. La meua vocació més visible és aquesta. Ara falta que surti un editor que tingui prou vocació d'editor per comprendre-ho. Ja veureu fins a quin punt el nostre assaig es podrà considerar com una cosa estable.

— No parlant de nosaltres que, com és de llei en una conversa, estarem disposats a atribuir-nos recíprocament totes les possibilitats, quins companys nostres creieu en millors condicions per a fer novel·la?

— Estic molt poc al corrent. En Carner, En Plana i En Ferrando, poden fer, escrivint, el que volen. En Bertrana tindrà, en el nostre moviment, molta més importància del que creuen la majoria dels intel·lectuals d'avui. En Puig i Ferrer em dedicà la seva darrera novel·la i vaig llegir-la. En Puig i Ferrer està molt dotat, però aquesta obra està escrita premiosament, amb dificultat, amb un català de 1905. Si En Puig hagués treballat en el periodisme català i s'hagués hagut, per disciplina, d'agilitzar, seria avui, probablement, el primer novel·lista de casa nostra. El què passa amb En Puig passa, malauradament, amb molta gent. Es dona el cas que és molt més important, avui, el nostre predomini que la producció feta amb calma, en llibres i produccions serioses. Un altre home que seria molt aprofitable, si es despullés de la fullaraca, seria el senyor Santamaria.

I tants altres! Però com us deia, no es pot dir que estigui al corrent de tots els seus detalls. Fa temps que no em passejo per la Rambla i m'arriba només l'eco de les coses. Quan això s'arregli vindré, compraré tot el que hagi sortit i llegiré de nits i de dies per estar com cal. I llavors parlarem tanta estona com vultreu.

Caricatura de Josep Pla, per E. C. Ricart

— Vós m'havet dit que el vostre ideal suprem és el *dolce far niente*. Posem que això no sigui un estirabot. Posem que us cal seguir escrivint, però que esteu en condicions d'escriure el que millor us plagui: què fariu? Periodisme? Articles de revista dins el to del vostre assaig sobre el maurisme publicat darrerament a la *Revista de Catalunya*, o bé contes i novel·les?

— No faria ni articles, ni assaigs, ni contes ni novel·les. La meua tendència més profunda és el no fer res, el passar l'estona amb un cigarret als llavis veient volar els ocells. En el cas que pogués fer el treball més agradable, em dedicaria: primer, a la filosofia; segon, a fer drames i comèdies, i tercer, a escriure «pamflets».

Escriure articles és el turment de la meua vida; el periodisme, és un suplici, que sembla inventat expressament per fer-me estar de mal humor. No sento gens l'actualitat, ni la vida social, ni el carrer. No he tingut mai rellotge, i una vegada vaig estar vuit dies per anar de Berlín a París. El periodisme que faig em cansa molt, perquè gairebé tot el que escric és «endevinat», és trobat a força de fer funcionar la intenció. L'assaig, té sempre un aire de cosa digna d'ésser premiada, i jo tinc un horror a tot el que sigui estimulat o a tot el que ho sembli. La novel·la i el conte són coses inferiors, sobretot tal com entén la majoria aquests gèneres literaris. La importància de la novel·la i del conte està en els seus detalls, no en la seva composició ni en allò que tenen de plantejament, nu i desenllaç. La gent vol coses que siguin ben trobades, i en el fons, de ben trobada només hi pot haver l'adjetivació de les coses, és dir, els detalls. Al meu entendre, hi ha en aquestes paraules tota la teoria de la novel·la moderna, des de Stendal fins a Proust i Morand.

El que m'encanta, per contra, veritablement, és la filosofia. Per ésser un bon filòsof, es necessita dues qualitats: imaginació i serietat. La filosofia és l'ofici de la gosadia aplomada. Jo crec que si em pogués tractar una temporada amb el filòsof de professió, arribaria a ésser un filòsof discret. Ho creureu? Els llibres que lleixo amb més passió són els de filosofia. No hi ha res per mi que tingui més suggestió que la història de les idees. El que hom observa, desgraciadament, és la manca de gosadia i d'imaginació de la majoria dels filòsofs, l'esforç que fan perquè la gent els perdoni l'interès que tenen. És lamentable, i això prova que la majoria dels filòsofs no ho són de vocació, ni senten el problema tràgic de la filosofia, que és el de posar ordre al món.

El teatre m'apassiona. Al teatre vaig una vegada a l'any, i encara surto amb les mans al cap. Però fer un drama, imaginar-lo,

Retrat d'En Pla, dibuixat per Miquel d'Unamuno en un tros de sobre

veure mentalment les situacions i fer-se d'espectador de si mateix, és un dels luxes més delicats que un home es pot donar. Aquests luxes jo me'ls dono dia per altre i no passa setmana que no en pensi un. Després, en agafar la ploma i en veure que el diàleg em surt fresc com una rosa, m'espanto. Penso amb l'empresari, amb el públic, amb els còmics, amb les còmiques i amb els anuncis i em cau l'ànima als peus. Si continues — em dic a mi mateix, — et faràs més savi que ric. Hi ho deixo córrer pensant que el teatre és una de les coses més importants que existeixen.

El «pamflet» és un gènere estrictament filosòfic en el sentit que hom escriu sempre un «pamflet» per posar ordre allà on hi ha desordre. Ja compendreu després del què us he dit, que jo haig de sentir un cert respecte per aquesta mena d'angoixes.

— Els vostres articles, els tres o quatre contes que heu publicat, us han creat un tipus dins l'opinió dels lectors que no és gaire diferent del que han creat dins la imaginació dels vostres col·legues... Trobeu que aquest tipus us escau? Teniu la prouja de modificar-lo?

— És evident. El tipus no m'acompanya. Entre la gent ben situada i ben construïda, tinc una mala fama visible. Tinc fama de plagiari, de lleuger, de superficial i d'home que tira al dret. Hi ha persones que segreguen un producte literari infinitament escolar i d'estar per casa, que protesten quan jo pren les coses tal com són. Tenen raó,

a condició de que admetin que el què segreguen no és una cosa seriosa.

I tenen raó perquè, com dic en el meu auto-retrat de l'Anuari, jo no sóc més que un escriptor de decadència, que s'aprofita del que troba i diu les coses sense escrúpols i sense sordina. En el català d'avui hi ha un constructor i un subversiu: un constructor de les nostres coses i un destructor de les coses forasteres. Això constitueix el que jo en dic l'hamletisme català. Jo porto també com tothom aquesta angoixosa qüestió a la sang, però si haig de caure, caig més del cantó de la subversió absoluta que de la conservació incondicional.

El problema, ara, és aquest: tot i ésser real l'estat de marasme i d'hamletisme, es pot permetre el luxe de la literatura catalana de tenir persones de caràcter vagament atrabiliari? Jo crec que sí, i per això mantinc el tipus.

El meu temperament, a més a més, em porta a ésser com sóc oficialment, és dir, a ésser un home de cara dura. Sóc tímid, temorenc, ben educat i no m'agrada fer el tifa. La més petita dificultat m'espanta, i davant de la gent em descomposo. Pel demés, puc vantarme de no tenir més que amics entusiastes i acollidors. Quan em barallo amb algú, tothom veu que em barallo amb mi mateix. És el millor, crec, que li pot passar a un home que procura complir amb tots els seus deures.

— Sens dubte, haureu llegit l'article d'En Josep Maria de Sagarra sobre «La por a la novel·la». Creieu que la seva tesi és certa?

— En Josep Maria de Sagarra sempre té raó. No podia pas passar desapercebut de la seva perspicàcia la importància enorme que té la novel·la a tot arreu i de quina manera ens convindria tenir-ne. Em permetré opinar només, però, que la crida que ha fet En Sagarra va dirigida als novel·listes. Ni ell ni jo, en el fons, tenim res a veure amb la qüestió que es debat.

Es pot donar el cas, però, que En Sagarra insisteixi i digui, corejat de tothom, que la salvació del món depèn de la ruptura de la por a la novel·la. En aquest cas, no tindrem més remei que posar-nos a salvar al món. Jo seré el primer de fer-ho, però m'agradaria abans de posar-m'hi, avançar una condició. Jo estic disposat a escriure una novel·la de 300 planes a condició de que En Sagarra me l'editi a 3,000 exemplars. Em comprometo a lliurar-la abans de fi d'any. Si s'accepta la condició, posarem fil a l'agulla de seguida. S'entén que els beneficis nets seran per mi. D'aquesta manera, almenys, podré demostrar d'una manera correcta que jo no sóc un novel·lista.

(*) El pessimisme d'En Pla en aquest punt ha resultat injustificadíssim. El seu llibre, exhaurit en vuit dies, ha estat un dels èxits editorials més grossos que registra la història del nostre renaixement.

Si d'altres vegades en Tomaset havia conegut la por, o si l'havia sentida després, d'infant, adolescent o home, mai més, després de la feta que anem a contar, ha conegut aquella por sagrada qui sembla davallar dels elements misteriosos sospesos entre el cel i la terra i ens diuen d'una vida més subtil i complicada que la qui comença i acaba amb la nostra carn moridora.

Escolteu ço que li esdevingué al nostre infant un Diumenge de Rams memorable.

Havent complert deu anys, aquell dia, per fi, aconseguí canviar el càndid palmó de la seva primera infantesa per la branca florida de llorer. Amb aquest canvi, tan esperat, en Tomaset s'havia considerat a si mateix gairebé un home. Tant era així, que en sortir de l'església, enlloc de tornar a casa amb la branca beneïda, s'havia escapolit amb altres minyons majors que ell i d'altre braç que no el seu, i havia passat el matí pels encontorns del Calvari sent batusses.

Les batusses eren la lluita, a cops de ram, entre dos grups de minyons. En mans dels menys forçuts o de temperament menys agressiu, la branca gerda i frondosa esdevenia a la llarga nua, un ver secall de branquillons, talment un pollancre jove rebregat i masegat pel vent o despullat per l'hivernada.

Tomaset no havia sospitat aquella fúria destructora. S'irrità en veure que li anaven a despullar de fulles la branca, engegà una pedrada al més escometedor qui no cessava de perseguir-lo, i aquest, prenent-li el ram, el llençà a un fons de l'obac que hi havia al caire del Calvari. La branca florida restà sospesa a un claper, gronxant-se a mig aire del fondal, en un llit de vegetació luxuriant i inaccessible.

Tomaset rompé a plorar. Un minyó, compadit, li digué:

— Té, pren el meu. A casa en tenim de sobres de llorer. A l'hort n'hi ha un que més creix com més el tallem.

Tomaset acceptà. Però aquella branca, per ventura més robusta que la qui havia perdut, ja era mig despullada. I encara tots els minyons li anaren damunt i a cops de ram, com a saions aferrissats, acabaren de

LA BRANCA DE LLORER

per J. PUIG I FERRETER

despullar-la. Però ell, en la defensa i en la escomesa, s'enardí en tanta de manera que trobà gaudi en la lluita i s'hi abandonà en cos i ànima fins ben passat migdia. En davallar al poble junt amb els altres minyons, al seu cor no hi havia resta de pena, ans al contrari se sentia exaltat per aquell joc salvatge a ple aire, tot ell pres d'una abrivada que no havia conegut fins aquell dia i que encara havia de durar moltes hores.

Sa mare, en veure'l arribar suat, fatigat, amb aquell tros de llenya martiritzada per ram, en sentí gran condol. Adéu llorer beneït, el qual pensava guardar tota l'anyada a la finestra, en record de la primera volta que el seu fill havia anat a la benedicció de palmes i llores tot sol, amb autonomia d'homenet. El que era pel primer any, en Tomaset s'havia comportat com un murri del carrer i no com un noi de casa bona.

— He tingut la mala temptació d'anar a fer batusses — digué el noi — i mireu com m'han posat el ram.

Sa mare, prenent-li de la mà, compassivament, li digué:

— Massa bé que t'està. No tornaràs a Roma per la penitència. Ja farà sol quan et deslligui de les meves faldilles.

Son pare, més justicier, no s'acontentà amb paraules. Li ventà unes clatellades que li cogueren bona estona i digué a la seva dona:

— Aquesta tarda el lligues amb una corda a la pota de la taula.

No havien conegut que aquell ram no era el mateix que llur fill portava en sortir de casa. Qui, per l'esquelet, coneixeria a una persona, àdhuc la més familiar?

* *

Tomaset, d'aquella primera estada a la muntanyola del Calvari, la qual s'aixecava entre garrofers i alzines a mitja horeta del poble, en romanía embriac d'aire, d'escomesa i de llibertat. Per bé que se n'havia amarat tot el matí, amb una salvatgia indescriptible, se'n sentia tan assedegat del lliure follejar amb aquells nous companys, que a la tarda, aprofitant una distracció de la seva mare, hi tornà. Hi tornà, perquè

sabia que al Calvari hi hauria tots els companys de batusses. Ell els ho havia promès que hi tornaria. Però al moment d'escapolir-se, la promesa no comptava, ni la recordava sisquera. Era el vent del desig, més fort que el mateix Tomaset i que totes les temences, el qui se l'endua muntanya amunt.

Un moment, enyoradís del seu ram, el minyó s'abocà al fondal per contemplar-lo una darrera vegada. Damunt l'esbarzerar no hi era. Ni al claper, ni a terra, ni a mig aire, ni pels voltants, enlloc. Qui se l'havia endut? Si a ell li semblava que on el ram havia anat a caure només els merlots hi podien penetrar. Veient-lo capficat, aquells hordegassos dels seus companys, es recordaren de la mala passada que l'havien jugat al matí i el que s'havien divertit amb els seus plors i condoliments, i decidiren jugar-n'hi una de més crespà.

Després d'una tarda encesa de jocs, encavallaments pels arbres, cabrideig i follejar de tota mena, després de la processó dels penitents, quan el Calvari ja romanía desert i les ombres començaven a muntar dels fondals, els minyons, coneixedors d'aquells indrets, l'abandonaren de sobte en un lloc on no hi havia camí ni drecera, tot pedruscall, vinya borda i fonollar olorós. Com esfereïts per una visió s'havien posat a cridar:

— El boig! El boig de Maginet!

En un instant havien desaparegut, ell no sabia com ni per on. Ja no se'n veia cap. En trobar-se sol, en Tomaset, que mai s'havia descosit de les faldilles de sa mare, començà a sentir por. Tal volta no l'hauria sentida si aquelles paraules: El boig! El boig de Maginet!, no li haguessin zumzejat a les oïdes esgarriofament.

Allà davant, cap a muntanya, molt a la

vora del fondal, hi havia el Mas de la Dama, on feia anys que hi romania un boig tancat, el qual de tant en tant s'escapava i escometia els passants, sobretot les dones i les criatures. Havia esdevingut una mena de tipus llegendari. La seva evocació servia per fer por als infants desobedients. Poques eren les persones qui l'havien vist, però tothom, al poble sabia d'ell i de la seva imatge. Anava amb una llarga jupa de vellut de color d'oli, el cap nu, amb els cabells que li queien fins les espatlles, la barba li cobria el pit i els ulls li brillaven

seves passes violentes. Corria febrós, amb l'angúnia al cor, sotjant a dreta i esquerra, davant i darrera, per tal de fugir de la nit que semblava voler encalçar-lo, anar més de pressa que ell. D'instant en instant, la seva por creixia. Ja era tanta com si verament hagués estat perseguit pel boig. I tan esfereït corria, que no s'adonava del que tenia davant ni del que deixava endarrera. Saltava marges, encavallava esbarzers, trepitjava ceps, tombava còdols, brunzia per sota les oliveres fondint el brancam. Passava rabent, furiós, frenètic, sense fatiga,

ble angúnia. Després del pendís, unes parades planes i el rieral. El frenesí d'en Tomaset augmentava amb la proximitat de la salvació. De sobte, un garrofer enorme se li presentà davant com una baluerna de troncs i fulles. Era d'aquelles de branques baixes fins a terra, els quals fan en mig del camp una ampla tenda de verdor. Tomaset, amb els ulls a la riera i el poble, no l'havia vist fins que s'adonà que li barrava el pas. Lluny de tornar, penetrà de cap dins del fullam i amb l'empenta que duia anà a parar a la mateixa soca retorçada de l'arbre.

Il·lustració de J. JUNCEDA

com les dues llumanetes d'un llop qui està a l'aguait de l'ovella. Tots aquells encontorns, amb les fondalades ombrívols, garrofers amples com a cases i esbarzerars esponjosos, estaven plens del misteri del boig, el qual hi passejava de nit i de dia en els seus períodes de calma. En els de fúria, era tancat i barrat dins del mas i els passants, des dels camins de la muntanya, oïen els seus crits i el seu pernatatre en portes i finestres.

Ah! Tomaset no hauria anat al Calvari, si hagués recordat que tan aprop hi havia el Mas de la Dama amb el seu orat. Sense mirar de cercar camí, començà a córrer pendís avall, petjant les rudes i els fonolls, fent esllavissar el pedruscall darrera les

sense topar enlloc, sense torçar-se el peu. Un instint salvador el menava, se l'emportava com un vent que res l'atura. No tenia sentits, consciència ni pensament. Àdhuc ja no tenia por, puix era solament un impuls llençat, una força qui corria. Per res no donava la volta, no feia la més petita giragonça, tirava al dret com una bala i tot semblava cedir benauradament al seu afany d'arribar en uns minuts a la faixa de la riera arenosa, camí clar i segur, ampla extensió descoberta, sense matolls, oliveres, ni negres garrofers dins dels quals s'hi pogués amagar la fantasma del boig. I a l'altra banda de la riera li somreia el poble...

Unes gambades més i s'acabaria la terri-

Oh, espant dels espants! Al peu de la soca hi havia un home assegut, amb el cap nu i els cabells penjant-li fins l'espatlla; la barba li cobria el pit, portava la jupa de color d'oli i les llumanetes dels seus ulls miraven a l'infant amb una immobilitat serena. L'home aguantava amb les dues mans una branca florida de llorer, amb la mateixa actitud hieràtica amb que els màrtirs dels retaules antics aguanten una palma.

No hi havia dubte, era el boig de Maginet. Tomaset sentí que li mancava el respir. Si l'ombra de la por ja l'havia trasbalsat d'aquella manera, quin no seria ara el seu esglai? Era la por total, aquella por sense defensa dels infants, terrible i enor-

me com una aranya monstruosa qui lliga el cos i l'esperit i els paralitza, o com una corrent gelada qui inunda la sang i glaça en un moment les fonts de la vida.

Tomaset havia caigut de genolls a terra; poc se n'hi havia mancat per anar a raure a les mateixes cames del boig. Aquest se'l mirava sense parpellejar, talment com un sant de pedra que hi ha a la portalada de l'església del poble. Tomaset defallia. En un instant, en un mínim de partícula de segon, un sospir de temps que no comptaria altre rellotge que el del cor, l'infant dubtà si clamaria pietat o seguiria la seva cursa fol·la. Ràpida com el vol d'una falsia, li passà pel cervell la idea de fugir, i anava a fer-ho quan l'home de la barbassa l'agafà pel braç. Tomaset sentí que moria.

— No tinguis por, noi — li digué —, jo no faig mal a ningú. Vés cap al poble, tranquil. Només et demano una cosa: Pren aquest ram, posa'l a la finestra de casa teva. És beneït i guarda dels llamps. L'ha perdut un noi aquest matí i el plorava. No he volgut que es podrís dins el fondal. L'hauria posat a la meua finestra, però jo sóc indigne de les coses beneïdes. Pren-lo tu qui tens les mans innocents.

I havent dit això, li posà el ram a les mans, traspassà el brancatge del garrofer com qui travessa una aigua verda, sense pressa, talment la desaparició d'un immortal, i no s'oïren més els seus passos.

L'infant romania corgelat. A malgrat de les paraules del boig, dites amb veu tranquil·la i dolça, no les tenia totes. Es carregà el ram al coll i s'encaminà al poble. No avançava. Tenia les cames de pedra. Topava a tota arreu. El ram, amb aquell embalum que feia, no el deixava córrer i encara s'enforcava sovint amb el brancatge dels ametllers i les oliveres.

En arribar a la riera, blanca de tant de caure-hi sol i no passar-hi aigua, la por se l'esvaí, s'envolà com un fonterol de fum, deixant-li una pau tremoladissa al cor i també una mena de feblesa dolça. Era el repòs després de tant de neguit. Era l'esbalaïment que devien sentir els elegits després del miracle que els havia enlluernat els ulls i l'enteniment.

Car Tomaset, sense dir-se ni endevinar d'on provenia la causa d'aquell canvi del seu esperit, sentia a vora seu i dins d'ell aquell tremolor benaurat que deu produir als homes i les coses la presència del miracle. I ho sentia sobretot per mitjà d'aquella branca florida, causa de totes les penes i alegries que havia conegut aquell dia. Ara el ram no li pesava gens. Semblava fet de llum i aire voladís. Entre dos

loscons, que no era de nit ni de dia, l'essor arraimada de la seva floreta groga, brillava com un sol. Desapareixia la verdor de la fulla i tot ell era un pa d'or. Enlloc de portar-lo, al Tomaset li semblava que era portat pel ram, guiat i conduït per aquella claror olorosa. Era tanta la lleugeresa dels seus peus, que li semblava volar més que caminar.

I pensava tot volant: Beneït sigui el boig qui m'ha tornat la branca de llorer. Quin fart de llenya m'hauria donat el pare en arribar a casa! Ara, quan els conti tot el que m'ha passat, amb aquesta gran por que em matava, no tindran més remei que perdonar-me. Més que més, quan vegin que em presento a casa amb el ram que m'havien comprat, florit i sencer com si l'acabessin de tallar de l'arbre.

Si no hagués estat que tant havia sentit dir que en els nostres temps els sants no fan miracles, el venturós infant hauria cregut en un miracle.

* * *

Quan sa mare el veié aparèixer amb el ram florit, no pogué contenir un moviment d'estranyesa:

— D'on vens? — li digué —. Quina te l'has pensada?

L'infant contà el què l'havia ocorregut aquell matí i després aquella tarda amb la branca de llorer. Ni sa mare ni ses germanes el cregueren. Tot allò era una invenció perquè li perdonessin l'escapada de la tarda, la qual, després de les batusses del matí, esdevenia més greu.

Quan son pare arribà del cafè, li pegà de valent, sense voler escoltar explicacions. I així que l'infant anomenà al boig de Maginet, l'home exclamà irritat, fora de si:

— Déu de Déu! El boig de Maginet! Quina una te n'has anat a empescar, miserable! Si corre pel cafè la nova que l'han trobat mort al Mas de la Dama!

Tomaset tingué un esglai com quan havia caigut als peus del boig, però d'una altra manera, amb quelcom de terror sagrat.

Son pare insistia en increpar-lo. Era un home sorrut i pràctic, gens amic de fantasies. Creia que dos i dos fan quatre i prou.

— Doncs ara, per punt — li deia amenaçant —, vull que diguis la veritat i si no et baldaré.

Tomaset repetia el mateix. Sa mare, més benèvola, deia al seu fill:

— I quina fantasia, Déu meu! Per què t'has d'entossudir d'aquesta manera? El teu

ram ja crema al foc, per tal que no s'arrossegues per ací i per allà una cosa beneïda. Ara tu digues la veritat al teu pare. D'on has tret aquest? Ni menys que deu estar beneït.

— És el meu — repetia l'infant. I tornava a contar com l'havia perdut i recobrat.

Son pare perdia els estreps.

— Dir que li ha tornat el boig, que l'acaben de trobar mort! Tu creus que això és fantasia! — deia a la mare —. Jo dic que és una mala inclinació. El que menys puc sofrir del món és la mentida. I en un noi dels seus anys, és una senyal ben dolenta mentir tan descaradament.

L'infant no insistí més. Però tampoc vulgué mentir. No li abellí de sopar i se n'anà al llit consirós. A la nit tingué una febrada que se l'emportava. Estigué una setmana malalt. En llevar-se, encara no era cregut.

— Això que contes — li deia el seu pare, mofeta —, això que contes del boig, el mateix dia que moria de mort natural, semblaria un miracle i avui no se'n fan de miracles.

Sa mare, qui havia acabat per creure al Tomaset, mirava al seu home pietosament i pensava:

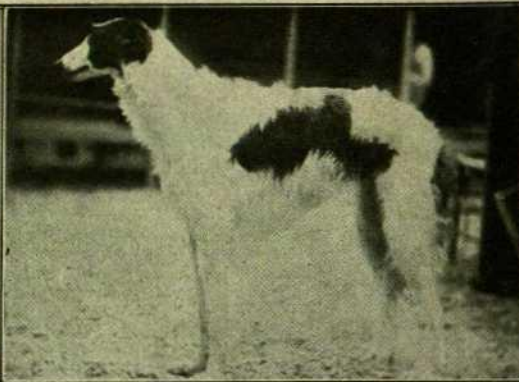
Se'n faria un davant teu de miracle, i els teus ulls no el veurien.

I encara pensava més: Que al seu fill, capriciós, imaginatiu, arruixat i fantàstic de mena, no era massa estrany que li passessin coses que no passaven als demés, car les meravelles només van als infants i als homes meravellosos.

Tomaset sentia grat a sa mare d'aquella fe que li atorgava. Ja el creia sense necessitat de preguntar res a ningú. Son pare ni havent preguntat als companys de batusses del seu fill, no s'ho empassava. Tot devia haver estat combinat després, pels minyons, en Tomaset i sa mare. Era d'aquells qui no creuen en res d'extraordinari, meravellós o profundament poètic.

Tomaset, a malgrat del respecte que li tenia, se'l mirà des d'aleshores amb desconfiança, o més aviat amb aquells ulls irònicament riolers i pietosos que deu fer l'ocellet en volar per damunt de la tortuga.

FESOMIES

OBEINT un secret impuls de la meua ànima, vaig visitar l'altre dia una Exposició Canina. Jo, que em tinc per un dels més grans enemics dels gossos, em disposava a retre'ls una mena d'homenatge en anar-los a contemplar gàbia per gàbia. Tanmateix, en el fons això no era pas una contradicció. Tot seguit la realitat m'ho vingué a dir, si més no, a través del meu goig davant de les cadenes i els morrions.

Així, en entrar, ja vaig experimentar la plena sensació de la meua llibertat daurada. Ells, en canvi, estaven lligats per un teixit de gruixudes anelles que, a cada estrebada, els feien humiliar més i més el cap. No sé quantes coses vaig dir «in mente» a un formidable gos de presa que m'esguardà fixament amb tots els aires d'una impotència irascible. Segurament que ell no em devia tenir gaire simpatia perquè semblava entendre la meua goluda fruïció.

Vaig desfil·lar pel davant de les races més rares, admirant les més enginyoses combinacions de pèl, de nassos, orelles, cues i potes, en mig d'un escàndol heroic d'udols i clapits. Vaig desfil·lar-hi, sense ni un bri de pietat per aquells esclaus cridaners i gemegaires, ericats els uns, atuïts els altres, segons com es prenien aquelles llargues hores d'enutjosa exhibició als ulls de la tasaneria humana.

Ja me n'anava, quan el record del meu sastre — aquell matí m'havia presentat la factura — em va fer girar en rodó. Una verinosa pruija em féu cercar entre les gàbies, com si hi hagués vist a ell mateix, esdevingut *foxterrier* per gràcia d'una màgia benfactora. Cercant aquella cara, en vaig anar trobant d'altres que no m'eren desconegudes.

Hi vaig veure la meua portera, en un magnífic exemplar de

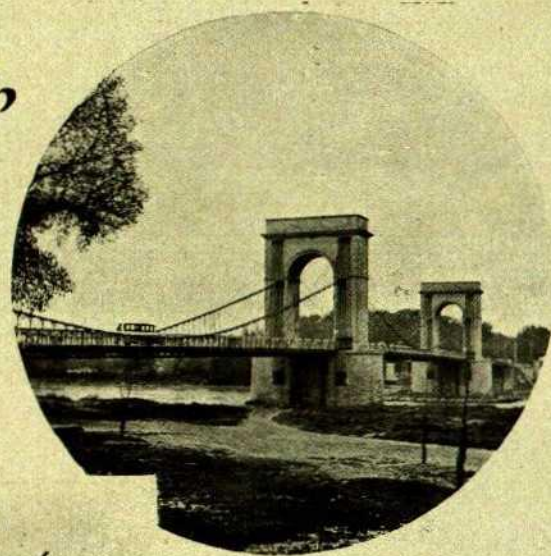
mastí; un inoblidable catedràtic de matemàtiques en un *bull-dog*; un bon amic meu, poeta, en un flàcid llebrer rus... Però la cara del sastre no apareixia per enlloc. Hauria estat un fals esforç de la meua memòria? Desistia ja de la meua cacera psicològica, quan la mirada persistent d'un gos d'atura m'hi féu atansar irresistiblement. No s'assemblava de res amb el que jo desitjava. Però aquella atapeïda pelussera, els ulls de sentimental i el posat alacaigut, em recordaven algú que jo havia de conèixer molt; algú que m'era molt car, molt íntim... El gos i jo ens fitàrem tossudament una estona interminable. Qui sap quan hauria durat allò, si una esgarripança fortíssima no m'hagués fet córrer, gairebé saltant el clos de la Exposició, com un esperitat...

Jo només haig de dir-vos que, des de llavors, tinc un horror veritablement impressionant als miralls...

TOMÀS ROIG I LLOP

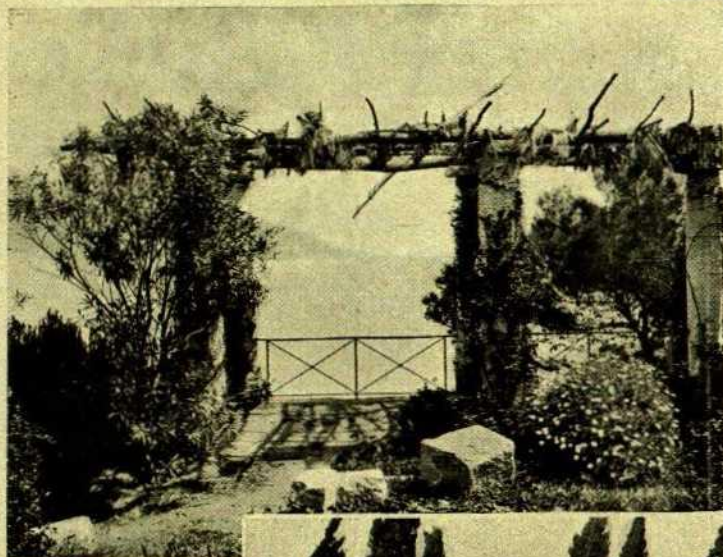
Provença, Llanguedoc, Costa d'Atzur...

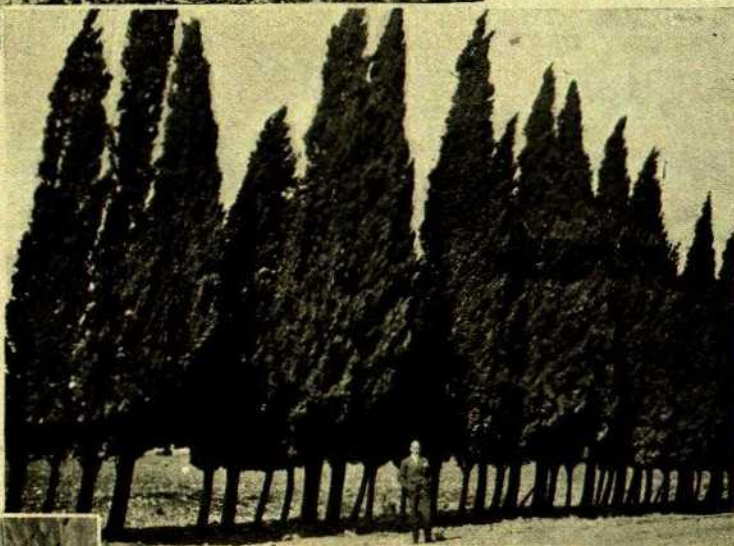
Pont modern sobre el Roine

Quanta de gent té el costum de prendre el tren a Barcelona, transbordar a la frontera francesa perquè no hi ha altre remei, i anar d'un sol tret fins a París? Així només podem comprendre que havent esdevingut una cosa vulgar d'anar i venir de la capital de França, sigui reduït el nombre de catalans que coneixen mitjanament la Provença i el Llanguedoc. La majoria us en parlaran amb el superficial coneixement que pot ésser adquirit des del vagó estant, a través de la finestreta.

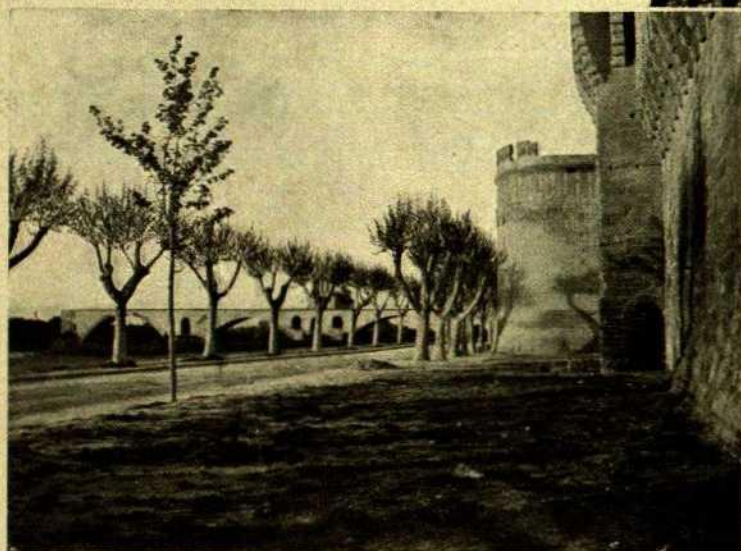
Us sabran dir que el Roine és un riu magnífic, sobretot a Tarascó, negra nit, quan els llums s'hi reflecteixen amb una abundor fantàstica. Les muralles d'Avinyó i el castell dels Papes no els seran absolutament desconeguts perquè tot passant n'hauran entrevist les línies. La *cit  de Carcas-*

Un mirador sobre la Mediterrània, en la Costa d'Atzur

Un rengle de xiprers que fa pensar a un rengle de cucurulles

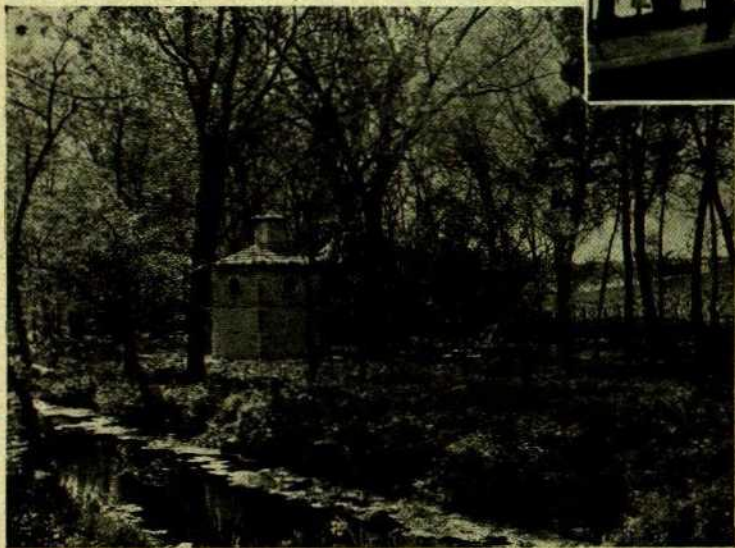
dels trobadors i de les corts d'amor:

*«Després se'ns va aclarir vermell el dia
per les severes planes de Provença».*

 s possible que aquestes planes, severes a l'esguard del qui les mira de la finestreta estant del vagó, vistes lentament, passejant-hi, lliurin de seguida mil gràcies insospitades.

Les c l bres muralles d'Avinyó, fetes construir pels Papes llavors que hi tingueren la Seu

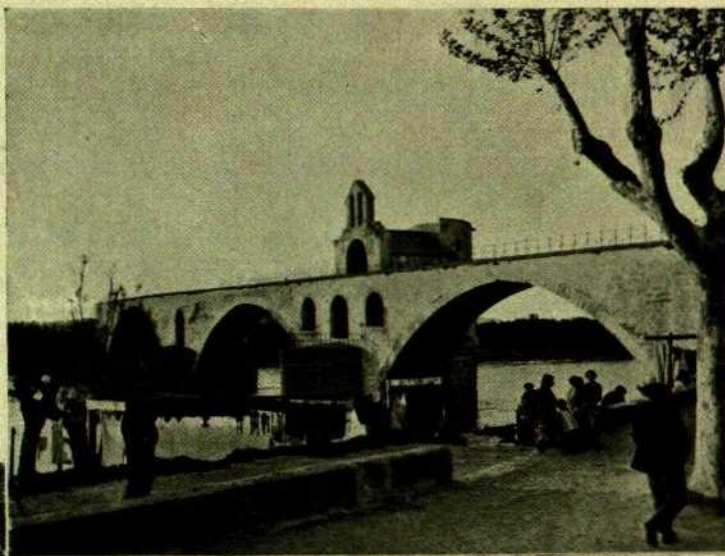
L'automòbil, més tafaner, menys rígid que el tren, corre, corre, però si li plau aturar-se s'atura. Fins s'esdevé que s'atura sense voler. La *panne*, quantes vegades resulta un present inesperat per als que la pateixen! Ho diem seriosament. Es clar que el mecànic inclinat sobre el motor — o estirat sota

Una vista dels voltants de Bezièrs

el motor—no s'adherirà fàcilment al nostre parer, però els que tenen la sort de saltar del cotxe i tot desentumint les cames donen un cop d'ull al paisatge que els volta i que fins fa pocs minuts travessaven despectivament a la velocitat de vuitanta a l'hora, és possible que no vagin massa llestos a desmentir-nos. Hi ha avaries providencials. Qui ens assegura que moltes de les fotografies que il·lustren aquestes planes no en són fruits?

Ens plau imaginar-ho. Veiem una colla de turistes, obligats a conèixer amb més intimitat que la que projectaren el país de Frederic Mistral i d'Alfons Daudet. El pont vell d'Avinyó no serà el que aquest

Pont vell d'Avinyó, damunt del Roine

bon Papa passava repartint benediccions a cavall de la seva mula preferida?

Si tothom fa mal fet de passar com una exhalació a través de les terres del Migdia de França, dignes d'esment pel que són i pel que han estat, nosaltres, catalans, tenim més motius que cap altra gent per girar-hi els ulls amb afectuós interès.

Llur paisatge menys eixut que el nostre té tanmateix un tirat que ens el fa germà. Llur llengua és gairebé la nostra. Llur història no pot ésser explicada sense explicar bona part de la de Catalunya.

A Bezièrs, a Avinyó, a Montpeller, podem assaborir aquest plaer de la mitja expatriació que de vegades té més sabor que l'expatriació absoluta. La Costa d'Atzur, en canvi, té una clientela de

Entre Cannes i Niça

darrer descriu tan pintorescament en el famós conte titulat *La mula del Papa?* En aquest pont, el jovent provençal, no ballava la farandola al so del flabiol i el tamborí, mentre el

catalans prou respectable. Com que és una de les rutes consuetudinàries del turisme internacional! Niça, Cannes i Montecarlo hi lluentegen com tres perles d'un orient enlluernador. Entre aquestes perles, n'hi ha d'altres, que precisament són les legítimes, les quals no han estat encara inundades per l'escuma plutocràtica d'Europa i Amèrica.

HONORAT DAUMIER

DAUMIER fou un artista obscur en el seu temps. La gent i àdhuc els mateixos artistes, fins la crítica el consideraven només que com a caricaturista. Fou realment un terrible caricaturista. Bregà contra els reis, contra els falsos republicans, contra tot el *tra-la-la* de la farsa política que en temps de Carles X i de Lluís-Felip era a França una força més farcida que mai—era una farsa macàbrica i grollera com—què us diré... com per exemple la farsa política del País de l'Olla, amb el seu *Ratapoil* i tot.

Oh el prodigiós *Ratapoil* que creà el geni de Daumier... Imagineu-vos un tipus escardalenc, tronat, flac, suat, arnat, jovevell, però arrogant, perdonavides, amb un bigoti llarg i refilat, punxes enlaire, tot empomatat com el bigoti del mateix Quixot, i al dessota una perilla punxaguda com la del gran Quijano. *Ratapoil* era la personificació de l'espatoixi cerca-raons i *sablista*, l'home provocador i cruel, quan té l'esquena guardada o bé quan ha d'heure-se-les amb gent pacífica i inermes, però que s'acovardeix davant del primer nyèbit que li planta cara. *Ratapoil* ha esdevingut cèlebre a França, espill contrastador de civisme. Potser és en en bona part per obra i gràcia d'En *Ratapoil* que d'aquell temps ençà França ha anat perdent l'excés de *crânerie* que l'embriagava, i alhora per una evolució prou ràpida ha anat guanyant respectabilitat i grandesa.

Aquest *Ratapoil* no fou pas el tema d'una caricatura, ni d'una pintura, sinó que fou des del primer dia una bella estatueta, primer de cera, després de bronze. Perquè has de saber, llegidor desvagat, que Daumier tingué vel·leitats d'escultor i demés del *Ratapoil* faisonà un esbós de fris, que està molt bé, titulat *Els Emigrants*, i també intentà quelcom més en escultura. Però, vaja, el millor és aquest pastanaga de *Ratapoil*.

Quina llàstima que les angúnies no deixessin a Daumier lleure o humor per a fer més escultura i perquè per la poca que ens ha deixat hom constata que en aquell temperament hi havia pasta d'escultor. Hom també comprova això en els seus dibuixos i en les seves pintures, àdhuc en les seves caricatures. Aleshores no havien arribat els caricaturistes a simplificar de la manera eloqüentment sintètica que han encaixat avui dia. La caricatura era un art molt jove, gairebé infant i mancada la caricatura d'experiència

Saltimbanquis

mier hom en parlarà encara una estona.

Les caricatures contra Lluís-Felip no són pas tan impressionants com les caricatures-retrat dels seus ministres i d'alguns altres personatges d'aquella claca que només sabia governar que amb la censura i amb l'estat de guerra. Allí es veu sovint la força pictòrica i escultòrica de l'art de Daumier. Aquestes caricatures tenen un altre valor molt estimable, i és que totes són litografies originals, tenen el valor de dibuixos originals—o gairebé—com tots els gravats dibuixats originalment damunt de la pedra litogràfica. Avui els dibuixants no dibuixen sobre la pedra perquè és cosa molt entretinguda i que demana molta pràctica: els procediments mecànics del gravat han limitat la litografia a altra mena de treballs menys artístics. Aleshores, però, tots els dibuixants il·lustradors havien de saber dibuixar damunt la pedra si volien haver fidels reproduccions de llur treball. I Daumier excel·lia en aquesta tasca.

No voldríem, però, caure en l'adoració incondicional, tan corrent avui dia, de l'obra total d'aquest artista. El bon Daumier

Vagó de tercera

havia hagut de fer molta feina a desgrat i cuita-corrents, perquè sempre anava amb un elàstic—que vol dir que mai no tenia un clau. Tot i ésser considerat com un gran il·lustrador i com el primer caricaturista del seu temps, Daumier no era, doncs, recompensat dels seus con-

Els espectadors

temporanis com hauria calgut recompensar. Il·lustrava els llibres de Balzac, i cobrava, per tant, dels mateixos editors de Balzac, els quals, hom ja ho sap, eren uns estiracordetes. Aquest feinejar desesperat obligà a Daumier a produir força dibuixos fluïxos; la sèrie de les caricatures de la Il·líada són cosa detestable fins en la intenció. Al costat d'aquell ingeni, En Pitarrà ens sembla d'una gràcia tristanbernesca. Hom veu ben bé que el fort de Daumier era la guerra a *Ratapoil* i a tot el que *Ratapoil* significava. *Ratapoil* era al poder i calia treureu-lo. Daumier, altíssim ciutadà, geni popular, barrejat i confós amb el poble, sentia tot el dolor, tota la humiliació d'aquella exaltació de tots els *Ratapoil*, els grossos i els menuts, per damunt de les valors totes d'humanitat i democràcia, i per això Daumier vivia en contínua guerra contra *Ratapoil*. No tenia un fusell, però tenia un llapis litogràfic que valia per tot un exèrcit. Quan el treien d'aquesta guerra, Daumier ja no era sempre ell mateix.

Daumier havia trobat, no obstant, un derivatiu dels seus ideals. Quan no hi havia guerra *philippotarde* ni encàrrecs enujosos, aleshores—si hi havia humor—el gran artista es refugiava en el dibuix de gran estil, la gran composició pensada i executada com una pintura. Aleshores dibuixava amb mil procediments, barrejats de carbó i guaix, i aquarel·la, i sanguina, i dimonis i diables; o bé simplement amb llapis. Conté un rapidíssim i graciós lavat d'aquarel·la o de monocrom. Els dibuixos fets així són sovint veres obres d'art definitives, tot i llur caràcter d'esbós. Amb aquest procediment són fetes aquelles impressionants escenes teatrals o judicials i sobretot la formidable sèrie dels *Amateurs d'Estampes*, els *Joueurs d'orgue*, *La Soupe*, *Le charcutier*, *La salle d'Attente*, *Rappelés aux enthousiasmes*, etc. D'aquesta mena d'obres n'hi ha una que val per deu: el *Collectionneur*.

Daumier era, ja ho havem insinuat, un ver pintor. La gent l'ignorava; la crítica i els editors el tenien només que per un dibuixant de talent mitjà que no matava. I Daumier era un artista per a entrar al Louvre sense fer la avantsala dels artistes dubtosos o contestats. Poc després de morir ja hi entrava per la porta gran. Pobre Daumier! Si li haguessin dit, no ho hauria cregut; perquè encara que ell tenia més confiança en si mateix que en les grans perruques del ram de les belles arts del seu temps, era prou modest per a ni somniar amb aquella enorme consagració.—I, com s'hi feren rics amb les seves obres tan menyspreades en vida; com explotaren el talent de Daumier tots aquells estiracordetes, un cop l'artista féu el darrer badall! Avui dia hom arriba a traficar fins amb les il·lustracions ja reproduïdes, en novel·les i altres històries, les quals hom arrenca dels textos corresponents amb unció de tau-maturg. La pintura de Daumier és

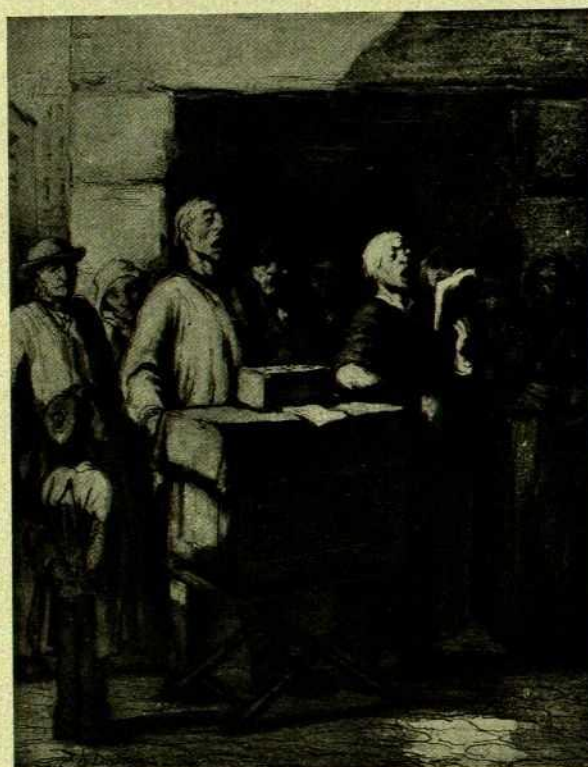
Els "amateurs"

escultor; el detall hi desapareix i sols s'hi veuen les grans masses cabdals. La mateixa manera d'il·luminar a aquelles masses, és la manera d'escultor. Aquestes pintures daumieranes són impressionants per raó d'aquest indecible alt patètic de la plasticitat, i també per les seves valors tècniques; són pintures pobres de color, però d'una admirable i fina harmonia en la qual els escassos tons bruns que dominen s'acorden càlidament. Tan bella és aquesta harmonia daumierana que la pintura, enlloc de revelar-se pobre de color, aparenta rica. La paleta càlida i sòbria de Daumier influí sobre el gran Jean-François Millet, sobre Gustave Courbet, sobre la pintura tan interessant, enc que poc coneguda, de Gustave Doré, sobre el paisatgista Daubigny, etc. Millet copsà també de Daumier aquell típic sintetisme de les formes. Però la pinzellada de Daumier és més grassa, més sucosa i abundant, més fogosa i aplomada que la dels seus contemporanis; de vegades fins és massa fogosa; és quelcom a manera d'un garbuix de traços de furiosa caligrafia, com una veritable troca embullada. Les teles que són així d'embullades semblen teles simplement preparades, la primera fase de l'obra. Es veu que Daumier es cansava, no tenia la perseverància que reclama la pintura a l'oli; o bé havia d'abandonar la pintura i no la reprenia fins massa tard per a poder retrobar-li l'engrescament de la primera hora. Aleshores probablement el pintor es descoratjava i ho deixava córrer—i així quedaven aquelles teles que semblen una tela embullada.

La pintura de Daumier es reflectí en la d'altres dos grans artistes més acostats a nosaltres que aquells ja esmentats. L'un d'ells és Forain, el gran il·lustrador, i, com qui diu, caricaturista que tant ha fet parlar amb la seva traça formidable i amb les seves mordents agudeses. Com Daumier, aquest artista dels nostres temps es féu conèixer en la il·lustració, sobretot en el dibuix humorístic; encara que aquests dibuixos publicats en diaris, setmanaris i àlbums són més aviat tràgics que riàllers; encara que la deformació escassa que Forain imposa a les seves figures no tingui res de còmic. La pintura de Forain s'assembla a la de Daumier pel color i pel clar-obscur; els temes solen ésser també, tant en dibuixos com en les pintures de Forain, escenes del Palau de Justícia o bé de les taules escèniques. La fuga de Forain és més cantelluda i concisa que la de Daumier, és més sàvia i segura. Forain sovint supera a Daumier, però sempre s'hi aparenta. L'altre artista pròxim a nosaltres que ha rebut la influència de Daumier és el nostre Isidre Nonell.

I bé, doncs, ara que havem dit sobre Daumier tot el que teníem al pap, farem punt final.

ORIOL GAMBÚS

Músics de carrer

Boixos originals d'E. C. Ricart

LA MORT DE BALDASSARE SILVANDE VESCOMTE DE SILVANIA

I

D'ACÍ I D'ALLÀ ofereix per primer cop en la nostra llengua una mostra de l'art de Marcel Proust, el gran prosista francès, mort fa mica més d'un any. La seva obra enorme—«A la recherche du temps perdu»—és una de les més discutides de la literatura moderna.

ENYOR Aleix, no ploreu així; potser el senyor vescomte de Silvània us donarà un cavall.

—Un cavall gran, Beppo, o un ruquet?

—Potser un cavall

gran com el del senyor Cardenio. Però, vaja, no ploreu així... el dia que feu tretze anys!

L'esperança de tenir un cavall i el record que tenia tretze anys feren brillar a través de les llàgrimes, els ulls d'Aleix.

Però això no l'aconsolava pas, perquè pensava que havia d'anar a veure el seu oncle, Baldassare Silvande, vescomte de Silvània. Des del dia que havia sentit a dir que la malaltia del seu oncle era incurable, Aleix l'havia vist diverses vegades. Però després, tot havia canviat prou! Baldassare s'havia donat compte del seu mal i sabia ja que no li quedaven més de tres anys de vida a tot estirar. Aleix, sense comprendre com aquesta certesa no havia mort de pena o fet tornar boig son oncle, se sentia incapaç de suportar la dolor de veure'l. Persuadit que li parlaria de la seva fi pròxima, no es creia tenir prou força, no ja per a aconsolar-lo, sinó per retenir-se els sanglots. Sempre havia adorat son oncle, el més gran, el més bell, el més jove, el més viu, el més amable dels seus parents. Li agradaven els seus ulls grisos, el seus bigotis rosos, els seus genolls, lloc profund i dolç de plaer i de refugi quan era més petit, i que llavors li semblaven inaccessibles com una ciutatella, divertits com cavalls de fusta, i més inviolables que un temple.

Aleix, qui desaprovava en gran manera l'aspecte ombríu i sever del seu pare i somniava un futur, en el qual, sempre a ca-

vall, seria elegant com una dama i esplèndid com un rei, veia En Baldassare l'ideal més enlairat que ell es formava d'un home; sabia que el seu oncle era bell, que se li assemblava; sabia que era intel·ligent, generós, que tenia un poder igual al d'un bisbe o d'un general. Es clar que les crítiques del seus pares l'havien assabentat que el vescomte tenia defectes. Fins i tot es recordava de la violència de la seva còlera el dia que el seu cosí Joan Galéas s'havia burlat d'ell, com l'esclat dels seus ulls havia traït les satisfaccions de la seva vanitat quan el duc de Parma li havia ofert la mà de la seva germana (llavors procurant dissimular la seva joia, havia apretat les dents i féu una ganyota que li era habitual i que desplaïa a Aleix) i el to de menyspreu amb el qual parlava a Lucrècia qui es vantava de no ésser agradosa de la música.

Sovint, els seus pares al·ludien altres actes del seu oncle, que Aleix ignorava, però sentia com el blasmaven vivament.

Mes tots els defectes de Baldassare, la seva ganyota vulgar havien certament desaparegut. Des que el seu oncle havia sabut que al cap de dos anys potser seria mort, com li devien haver esdevingut indiferents les burles de Joan Galéas, l'amistat del duc de Parma i la seva pròpia música. Aleix se'l representava tan bell com abans, però més solemniat, i més perfect encara que abans. Sí, solemniat i ja no tot d'aquest món. A la seva desesperança s'hi barrejava un xic de inquietud i d'esglai.

Els cavalls estaven avariats feia molta estona, calia partir; muntà al seu cotxe, després tornà a baixar per a demanar un últim consell al seu preceptor. Així que anava a parlar, va tornar-se tot vermell.

—Senyor Legrand, val més que el meu

oncle ho cregui o no ho cregui que jo sé que ha de morir?

—Que no ho sàpiga pas, Aleix!

—I si me'n parla?

—No us en parlarà.

—No me'n parlarà?—digué Aleix astorat, perquè era l'única contingència que no havia previst: cada vegada que començava a imaginar-se la seva visita a l'oncle, se li figurava parlant-li de la mort amb la dolcesa d'un frare.

—Però i si, tantmateix, ell me'n parla?

—Li direu que s'erra.

—I si ploro?

—Heu plorat prou aquest matí; ja no plorareu a casa d'ell.

—No ploraré!—cridà Aleix amb desesperació; llavors creurà que no sento pena, que no l'estimo... el meu bon oncle!

I es posà a plorar a llàgrima viva. La seva mare, impacient d'esperar, l'anà a cercar; partiren.

Quan l'Aleix va haver donat el seu abric a un criat de lliureia verda i blanca, amb les armes de Silvània, que hi havia al vestíbul, s'aturà un moment amb la seva mare per a escoltar el plany d'un violí que venia de la cambra veïna. Després, els aconduïren a una immensa sala rodona voltada de vidrieres on el vescomte acostumava d'estar, sovint. Entrant, hom veia tot seguit la mar, i, tombant el cap, camps d'herbes de pasturatge, i boscos; al fons de la cambra, hi havien dos gats, roses, adormidors, i molts instruments de música. Esperaren un instant.

Aleix va inclinar-se damunt la seva mare; ella creia que volia besar-la, però ell li preguntà molt baixet, amb la boca enganxada a la seva orella:

—Quina edat té l'oncle?

—Deurà fer trenta sis anys el mes de juny.

—Hauria volgut preguntar: «Creus que arribarà a fer-los els trenta sis anys?», però no gosà.

Una porta s'obrí, Aleix tremolà; un criat digué:

—El senyor vescomte ve de seguida.

Ben aviat va tornar el criat fent entrar dos paons i un xai que el vescomte portava sempre allà on anava. Després van sentir-se noves passes i la porta s'obrí novament.

«No és res, es digué Aleix el cor del qual batia cada vegada que sentia un soroll, ben segur que és un criat, ben probable que sigui un criat». Però al mateix temps sentia una veu dolça:

—Bon dia, mon petit Aleix, que passis unes bones festes.

I el seu oncle, besant-lo, li va fer por. Ben segur que ell va adonar-se'n perquè sense tornar a ocupar-se d'ell, per a deixar-li temps per asserenar-se, es posà a parlar alegrement amb la mare d'Aleix, la seva cunyada, qui després de la mort de la seva mare era l'ésser que estimava més al món.

Ara Aleix, reposat, no sentia sinó una immensa tendresa per aqueix jove encara tan agradable, a penes un xic més pàl·lid, heroic fins al punt de fer broma en aquells minuts tràgics. Hauria volgut llençar-se al seu coll i no gosava, temia fer doblegar l'energia del seu oncle qui no podria governar la seva emoció. La mirada trista i dolça del vescomte li feia venir, més que altra cosa, ganes de plorar. Aleix, sabia que sempre havien estat tristos els seus ulls; tant, que fins i tot en els moments més joiosos, semblaven implorar una consolació per mals que no semblava pas que sentís. Però, en aquell moment, cregué que la tristesa del seu oncle, coratjosament rebutjada de la conversa, s'havia refugiat en els seus ulls, els quals, en tota la seva persona eren llavors, amb les seves galtes magres, els únics que eren sincers.

Ja sé que t'agradaria guiar un cotxe de dos cavalls, mon petit Aleix—digué Baldassare—; demà et portaran un cavall. L'any que ve, completaré el parell i, d'aquí a dos anys, et donaré el cotxe. Però, potser, aquest any, podràs muntar a cavall; ja ho provarem a la meua tornada. Perquè me'n vaig decididament demà, afegí, però no per molt de temps. Abans d'un mes ja hauré tornat i anirem plegats a la tarda, saps, a veure la comèdia on t'he promès de dur-te.

Aleix sabia que el seu oncle anava a passar algunes setmanes a casa d'un dels seus amics; també sabia que li havien permès d'anar al teatre; però estava tan ple de la idea de la mort que l'havia tan perfectament sotragat abans d'anar a càl seu oncle, que aquelles paraules li causaren una sorpresa dolorosa i profunda.

«No hi aniré, es digué. Com sofriria de sentir les bufonades dels actors i el riure del públic!»

—Què era això tan bonic que hem sentit tocar quan hem entrat?— preguntà la mare d'Aleix.

—Ah! ho heu trobat bonic?—digué vivament Baldassare amb un aire joios. Es la romança de la qual us havia parlat.

«Fa comèdia? es preguntà Aleix. Com pot ésser que l'èxit de la seva música el satisfaci encara?»

En aquell moment, la figura del vescomte prengué una expressió de dolor profunda; les seves galtes havien empal·ludit, va contraure els llavis i les celles, els seus ulls s'ompliren de llàgrimes.

«Déu meu! es deia interiorment Aleix, aquest paper és superior a les seves forces. Pobre oncle meu! Però també per què li fa tanta angúnia d'entristir-nos? Per què torturar-se tant?»

Mes els dolors de la paràlisi general que estrenyien a vegades Baldassare com dins una cotilla de ferro fins a deixar en el seu cos senyals de cops, i l'acuitat de la qual acabava de contraure-li el rostre a despit dels seus esforços, s'havien esvaït.

Reprengué la conversa amb bon humor, després d'haver-se eixugat els ulls.

—Em sembla que el duc de Parma és menys amable per tu des de fa un temps?— preguntà la mare d'Aleix, imprudentment.

—El duc de Parma!— va fer Baldassare furios—, el duc de Parma menys amable! Però que us penseu? Aquest matí m'ha escrit encara una lletra per a dir-me que tinc el seu castell d'Illiria a la meua disposició si l'aire de les muntanyes pot ésser-me bo.

S'aixecà vivament, però ensems va tornar el dolor terrible, veient-se obligat a aturar-se un moment; a penes fou calmat, cridà:

—Doneu-me la lletra que hi ha al costat del meu llit.

I llegí vivament:

«Mon estimat Baldassare:

«Com em fastiguejo de no poder veure-vos etc., etc....»

A mesura que es desenvolupava l'amabilitat del príncep, la cara de Baldassare s'endolcia, brillava amb una confiança feliç. Sobtadament, volent sens dubte dissimular una joia que no creia de gaire bona educació exterioritzar, va tancar les dents i féu la bella ganyoteta vulgar que Aleix havia cregut per sempre més borrada de la seva cara pacificada per la mort.

I plegant com abans la boca de Baldassare, aquella petita ganyota, havia obert els ulls de Aleix qui des que es trobava vora del seu oncle havia cregut, havia volgut contemplar el rostre d'un moribund per sempre més allunyat de les realitats vulgars i en el qual no podia flotar sinó un somriure heroicament contingut, tristament tendrívola, celestial i desencantat. No dubtava que ara Joan Galeas molestava el seu oncle, l'hauria fet enrabiar com abans, i que en la alegria del malalt, en son desig

d'anar al teatre, no hi havia ni simulació ni valentia, i que arribat tant a la vora de la mort, Baldassare continuava a no pensar en res més sinó en la vida.

Tornant a casa seva, a Aleix va acudir-se-li el pensament que ell també moriria un dia, i que si ell tenia encara davant seu força més temps que el seu oncle, el vell jardiner de Baldassare i la seva cosina, la duquessa d'Alesiouvres, no el sobreviurien certament gaire temps. No obstant, prou ric per a retirar-se, Rocco continuava treballant sense parar per a guanyar més diners encara, i procurava d'obtenir un premi per les seves roses. La duquessa, a despit dels seus seixanta dos anys, prenia un gran compte a pintar-se, i, en els diaris, pagava articles en els quals es celebrava la joventut, l'elegància de les seves recepcions, els refinaments de la seva taula i del seu esperit.

Aquests exemples no minvaven pas l'estranyesa en la qual l'actitud del seu oncle havia posat Aleix, però n'hi varen inspirar una de semblant la qual, anant creixent, va estendre's com una estupefacció immensa sobre l'escàndol universal d'aquestes existències, de les quals no acceptava ni la seva mateixa, marxant vers la mort a recules, esguardant la vida.

Resolt a no imitar una aberració tan estrambòtica, decidí, imitant els vells profetes dels quals n'hi-havien ensenyat la glòria, retirar-se al desert amb alguns dels seus amiguets i n'assabentà els seus pares.

Feliçment, més poderós que llurs mofes, la vida de la qual no n'havia encara esgotat la llet fortificant i dolça, va acostar-li el pit per a dissuadir-lo. I ell va posar-se a beure-hi altra vegada amb una avidesa joiosa de la qual la seva imaginació crèdula i rica escoltava ingènuament els planys i superava magníficament les penes.

II

«La carn és trista, ai las...»

E. MALLARMÉ

ENDEMÀ de la visita d'Aleix, el vescomte de Silvània partí vers el castell veí on devia passar tres o quatre setmanes i en el qual la presència de nombrosos

convidats podien distreure la tristesa que seguia sovint les seves crisis.

Aviat tots els plaers es resumiren per ell en la companyia d'una dona jove que els hi doblava compartint-los. Va creure endevinar que ella l'estimava, però va servir amb ella, no obstant, alguna reserva: ell sabia que era absolutament pura, esperant impacientment l'arribada del seu marit; a més ell

no estava segur d'estimar-la veritablement i sentia d'una manera vaga quin pecat fora d'excitar-la a fer el mal. Fins a quin punt llurs relacions havien estat desnaturalitzades, mes no pogué recordar-se'n. Ara, com en virtut d'una entesa tàcita, i de la qual no podia determinar l'època, li besava apassionadament la mà. Les manyagues de Baldassare, no obstant, esdevingueren més ardides; una vegada, ell la va guaitar, va sobtar-lo la palidesa, la desesperació infinita que expresaren el seu front mort, els seus ulls tristíssims i lassos que ploraven, en esguards més tristos que les llàgrimes, com la tortura soferta en una crucifixió o després de la pèrdua irreparable d'un ésser volgut. Va pensar un instant; i llavors, en un esforç suprem ella alçà vers ell els seus ulls suplicants que demanaven pietat, i ensem la seva boca àvida, amb un moviment inconscient i convulsiu, demanava besades.

Presos tots dos pels plaers que flotaven entorn seu en el perfum i el record de llurs amors, es llençaven l'un a l'altre tancant els ulls, aquests ulls cruels que els ensenyaven l'esgarriament de llurs ànimes; ells no volien veure'l i ell sobretot tancava els ulls amb totes les seves forces com un botxí que tingués remordiments i que sentís que el seu braç tremolava en el moment de matar la seva víctima, si enlloc d'imaginar-se-la encara escometedora per la seva ràbia i forçant-lo a sotmetre-la, pogués esguardar-la al sostre i sentir un moment la seva dolor.

La nit era arribada i ella encara estava en la seva cambra, els ulls vaguerosos i sense llàgrimes. Ella va partir sense dir-li un mot, besant la seva mà amb una tristesa apassionada.

Ell, no obstant, no podia dormir i si s'ensopava un moment, s'esgarriava sentint alçat vers ell els ulls suplicants i desesperats de la dolça víctima. De sobte, se la representà tal com ella devia estar llavors, no podent tampoc dormir i sentint-se tan sola. Va vestir-se, va anar suaument fins a la seva cambra, no gosant fer soroll per no despertar-la si ella dormia, no gosant tampoc entrar a la seva pròpia cambra en la qual el cel i la terra i la seva ànima l'ofegaven amb llur pes. Va restar allà, al llindar de la cambra d'ella, creient a cada moment que no podria contenir-se ni un instant més i que entraria; després, espantat del pensament de trencar el dolç somni oblidador que ella dormia amb un sospir del qual percebia la dolcesa acompassada, per a lliurar-la cruelment al remordiment i a la desesperació, fora de l'abast de la qual trobava un moment de repòs, va restar allà al llindar, tan aviat assegut com

agenollat com ajupit. Al matí, entrà novament a la seva cambra, enfredolit i calmat dormí molta estona i es despertà ple de benestar.

Ambdós varen enginyar-se per a calmar llurs consciències, s'acostumaren als remordiments que minvaren, al plaer que es va tornar menys viu, i quan tornà a Silvània, ell no serva, com ella, sinó un record dolç i un cor fred d'aquells moments inflamats, cruels.

III

«La seva joventut fa tant soroll, que ell no hi sent».

M. DE SEVIGUÉ

QUANT Aleix, el dia dels seus catorze anys anà a veure el seu oncle Baldassare, no va sentir pas renovar-se, com s'esperava, les emocions violentes de l'any precedent, Les curses incessants sobre el cavall que el seu oncle li havia donat, bo i desenvolupant les seves forces, havien llassat tot el seu enervament i arribaven en ell aquest sentiment continu de la bona salut, que s'ajunta llavors a la joventut, com la consciència obscura de la profunditat del seus recursos i del poder de la seva alegria. Sentir, en la brisa provocada pel galop, el seu pit inflat com una vela, el seu cos ardent com un foc d'hivern i el seu front tan fresc com els fullatges fugitius que el cenyien mentre passava; enrampar, en tornant, son cos sota l'aigua o mentre el deixava estirar llargament durant les digestions saboroses; exaltava en ell aquells poders de la vida que, després d'haver estat l'orgull tumultuós de Baldassare, s'havien retirat d'ell per sempre per anar a fer la joia d'altres ànimes més joves, de les quals un dia també desertarien.

Res en Aleix ja no podia defallir a causa de la feblesa del seu oncle, ni res en ell morir a la pròxima fi d'aquell. La remor sorollosa de la sang en les seves venes i dels seus desigs en el seu cap l'impedié sentir els planys extenuats del malalt. Aleix havia entrat en aquest període ardent en el qual el cos treballa de tan robusta guisa per alçar el seu palau entre ell i l'ànima que sembla aviat haver desaparegut fins al dia en el qual la malaltia o la pena han minat lentament la dolorosa esclatxa al capdavant de la qual ella reapareix. S'era habituat a la malaltia mortal del seu oncle com a tot allò que passa entorn nostre, i a desgrat que ell visqués encara,

perquè ell l'havia fet plorar una vegada el que ens fan plorar els morts, s'havia portat amb ell com amb un mort, havia començat a oblidar-lo.

Quan el seu oncle li havia dit aquell dia «Mon petit Aleix, et dono el cotxe, i ensem el segon cavall», havia comprès que el seu oncle pensava: «perquè si no ho fés així t'exposaves a no tenir mai el cotxe», i ell sabia que era un pensament extremadament trist. Però ell no el sentia com a tal, perquè actualment no hi havia en ell cap lloc per a la tristesa profunda.

Alguns dies després, va impressionar-se llegint en un llibre la descripció d'un malvat, al qual les més corpredores tendreses d'un moribund, qui l'adorava, no havien emocionat.

Quan vingué la nit, la por d'ésser aquell home vil, en el qual havia cregut reconeixè's, el privà de dormir-se. Però l'endemà féu una talment bella passejada a cavall, treballà tan bé, sentí, a més, tanta tendresa pels seus pares vius, que va tornar a fruir sense escrúpols i a dormir sense remordiments.

Mentrestant, el vescomte de Silvània, qui començava a no poder caminar, no es movia del castell. Els seus amics i els seus pares passaven tot el dia amb ell, i ja podia dir la bogeria més blasmable, proposar la despesa més absurda, cercar actituds paradoxals o deixar entreveure el defecte més estrany sense que els seus pares n'hi fessin cap retret, ni els seus amics es permetessin una plesanteria o una contradicció. Semblava que tàcitament li havien llevat la responsabilitat dels seus actes i de les seves paraules. Sobretot s'hauria dit que hom volia privar-lo de sentir a força de dolcesa, si no de vence'ls amb carícies, els darrers cruiximents del seu cos al qual abandonava la vida.

Passava llargues i agradables hores estirat, en conversa amb ell mateix, l'únic convidat que sempre havia oblidat d'invitar a sopar durant la seva vida. Sentia, en arranjat el seu cos sofridor, en acolçar la seva resignació a la finestra mirant la mar, una joia malinònica. Voltava de les imatges d'aquest món del qual encara n'era tan ple (però l'allunyament de les quals, deslligant-lo ja d'elles, les hi feia vagueroses, i belles), l'escena de la seva mort, després de molt temps premeditada però retocada sense parar, com una obra d'art, amb una tristesa ardent. Ja es dibuixaven en la seva imaginació els adéus a la duquessa Oliviana, la seva gran amiga platònica, en el saló de la qual ell regnava, a desgrat que

els més grans senyors, els més gloriosos artistes i la gent de més esperit d'Europa hi fossin reunits. Li semblava llegir la ressenya de llur darrera entrevista:

«...El sol era post i la mar que s'obirava a través dels pomerars era malva. Lleugers com clares corones marcides i persistents com enyorances, uns petits núvols blaus i roses flotaven en l'horitzó. Una fileta malincona d'olms, s'enfonsava en l'ombra, amb la testa resignada en una rosa d'església; els darrers raigs, sense tocar llurs troncs, tenyien llurs branques, penjant en aquelles balustrades d'ombra garlandes de llum. La brisa barrejava les tres odors de la mar, de fulles humides i de llet. Mai el camp de Silvània, no havia endolcit més de voluptat la melangia de la tarda.

«—Us he estimat molt, però us he donat tan poc, mon pobre amic—li digué ella.

«—Què dieu, Oliviana? Com s'entén que m'heu donat poc? M'heu donat tant més per quant jo us demanava tant poc i força més que si els sentits hi haguessin tingut alguna part en la nostra tendresa. Sobrenatural com una madona, dolça com una mainadera, us he adorat; vos m'heu bressat. Us estimava amb un afecte del qual cap esperança de plaer carnal en desconcertava la sagacitat sensible. No em donaven en canvi una amistat incomparable, un te exquisit, una conversa naturalment agensada i quants pomells de roses fresques? Vós sola heu sabut amb les vostres mans maternals i expressives refrescar el meu front ardent de febre, posar mel en els meus llavis marcits, evocar en la meua vida imatges nobles.

«Cara amiga, doneu-me les vostres mans que les besí...»

Solament la indiferència de Pia, petita princesa siracusiana, que ell estimava encara amb tots els seus sentits i amb tot el seu cor i que s'havia enamorat de Castruccio amb un amor invencible, furiós, el reclamava de temps en temps a una realitat més cruel, però que ell s'esforçava d'oblidar. Fins als darrers dies, ell havia assistit algunes vegades a festes en les quals, passejant-se del braç d'ella, creia humiliar el seu rival; però allà mateix mentre caminava al costat d'ella, sentia els seus ulls profunds distrets en un altre amor que solament la pietat pel malalt la feia assatjar de dissimular. I ara, ni això no ho podia tenir més. La incoherència dels moviments de les seves cames era esdevinguda de tal manera que no podia sortir. Però ella anava sovint a veure'l, i com si ella hagués entrat en la gran conspiració de dolcesa dels altres, li parlava sempre amb una tendresa enginyosa que no desmentia mai com abans el crit de la seva indiferència o la confessió de la seva còlera. I més que cap de les

altres, sentia la calma d'aquesta dolcesa estendre's per tot ell i encisar-lo.

Però heu's aquí que un dia, així que s'aixecava de la seva cadira per anar a taula, el seu criat va veure que caminava molt millor. Va fer cridar al metge el qual esperà a donar el seu parer. L'endemà caminava bé. Al cap de vuit dies, el permeteren de sortir. Els seus pares i els seus amics varen concebre llavors una gran esperança. El metge cregué que potser una senzilla malaltia nerviosa, guarible, havia pres de moment els símptomes d'una paràlisi general, que ara en efecte, començaven a desaparèixer. Va fer part dels seus dubtes a Baldassare presentant-los com una certesa i li digué:

—Sou salvat!...

El condemnat a mort va expressar una joia emocionada en assabentar-se de la seva sort. Però, al cap d'algun temps, la millora havent-se accentuat, una aguda inquietud començà a minar la seva joia que havia afeblit una habitud tan curta. A l'abric de les intempèries de la vida, en aquella atmosfera propícia de la dolcesa ambient, de calma forçada i de lliure meditació, havia començat de germinar obscurament en ell el desig de la mort. Era lluny de pensar-s'ho i sentia només una espant vaguerós a la idea de començar a viure, a tornar a suportar allò del qual havia perdut el costum i de perdre les carícies amb les quals l'havien voltat. Sentia també confusament que faria mal fet d'abandonar-se al plaer o en l'acció ara que havia fet coneixença amb ell mateix, al fraternal foraster qui, mentre esguardava les barques solcar la mar, havia conversat amb ell durant llargues hores, i tan lluny i tan a la vora, dintre d'ell mateix. Com si ara sentís un novell amor natal, encara inconegut, despertar-se en ell, com un jove que hagués estat enganyat respecte al lloc de la seva pàtria d'origen, sentia la nostalgia de la mort, vers on, com per un exili etern, havia sentit primer que se'n anava.

Va emetre una idea i Joan Galéas que sabia que estava curat, el contradigué violentament i en féu broma. La seva cunyada, qui de dos mesos ençà hi anava al matí i a la tarda, va restar dos dies sense anar-lo a veure. Era massa! Feia molt de temps que s'havia deshabituat al tràfec de la vida, no volia reprendre'l. Es que ella no l'havia tornat a prendre amb els seus goigs. Les seves forces tornaren i amb elles tots els desigs de viure; va sortir, començà novament a viure i morí una segona vegada en ell mateix. Al cap d'un mes, els símptomes de la paràlisi general reaparegueren. Poc a poc, com abans, al caminar li esdevingué difícil, impossible, massa progressivament perquè pogués habitar-se al seu retorn vers la mort i tingués el temps de girar el

cap. La recaiguda no va tenir ni la virtut que havia tingut el primer atac, vers la fi del qual havia començat de despendre's de la vida, per a esguardar-la, però, com un quadro. Ara, al contrari, era cada vegada més vanitós, irascible, cremat de la pena dels plaers que no podia ja fruit.

La seva cunyada, qui l'estimava tendrament, posava només un xic de dolcesa en la seva fi anant a veure'l diverses vegades al dia amb l'Aleix.

Una tarda que ella havia anat a veure el vescomte, gairebé en el moment d'arribar a casa d'ell, els seus cavalls varen espantar-se; ella va rebotre violentment a terra i la dugueren a casa de Baldassare sense coneixement, amb el crani obert.

El cotxer, que no s'havia ferit, va anar de seguida a anunciar l'accident al vescomte, el rostre del qual s'empal·lidí. Les dents se li tancaren, els seus ulls lluien desbordant l'òrbita, i, en un accés de còlera terrible, invectivà molta estona el cotxer; però semblava que amb els esclats de la seva violència assajava de dissimular un dolorós reclam qui, en els intervals d'aquella, es deixava dolçament sentir. S'hauria dit que un malalt es planyia al costat del vescomte furiós. Aviat aquest plany, d'antuvi feble, apagà els crits de còlera, i caigué plorant sobre una cadira.

Després volgué fer-se rentar el rostre perquè la seva cunyada no s'inquietés per les petges del dolor que s'hi descobrien. El criat va moure tristament el cap; a la malalta encara no li havia tornat el coneixement. El vescomte passà dos dies i dues nits desesperades vora de la seva cunyada. A cada instant ella podia morir. A la segona nit, fou assajada una operació atzarosa. Al matí del tercer dia, la febre havia baixat i la malalta mirava somrient a Baldassare, qui no podent contenir les seves llàgrimes, plorava d'alegria sense parar. Quan la mort anava a ell poc a poc, ni havia volgut veure-la; ara s'havia trobat subitament a la seva presència. Ella l'havia espantat amenaçant-lo en allò que ell estimava més; l'havia pregada, l'havia convençuda.

Se sentia fort i lliure, orgullós de veure que la seva pròpia vida no li era tan preciosa com la de la seva germana, i que sentia tant de menyspreu per la vida d'ell com l'altra li havia inspirat pietat. Era la mort ara qui guaitava a la cara i no les escenes que voltaven la seva mort. Volia restar axí fins a la fi, no tornar a deixar-se agafar per la mentida, que, volent-li fer una bella i cèlebre agonía, hauria estat el comble a les seves profanacions, embrutant els misteris de la seva mort com li havia tapat els misteris de la seva vida.

IV

«Demà, demà i demà, llisquen així a petits passos fins la darrera sil·laba que el temps escriu en el seu llibre. I tots els nostres ahirs han aclarit per algunes hores el camí de la mort polsosa. Apaga't! Apaga't curta antorxa! La vida no és sinó una ombra errant, un pobre còmic qui es vanta i es lamenta durant la seva hora de treball sobre l'escena i al qual després no sent ningú. És un conte, dit per un idiota, ple de soroll i de tísica i que no significa res.» — (SHAKESPEARE, MACBETH)

ES emocions, les fadigues de Baldassare durant la malaltia de la cunyada havien precipitat la cursa de la seva pròpia malaltia. Acabava de saber pel seu confessor que no

li restava sinó un mes de vida; eren les deu del matí, plovia a bots i barrals. Un cotxe s'atura davant del castell. Era la duquessa Oliviana, s'havia dit llavors que ornava harmoniosament les escenes de la seva mort:

«...Serà un cap al tard clar. El cel s'haurà post i la mar, que s'obrirà entre els pomerars serà malva. Lleugers com clares corones marcides i persistents com penes, petits núvols blaus i roses flotaven per l'horitzó...»

Fou a les deu del matí, sota un cel baix i brut, d'una pluja forta, que va arribar la duquessa Oliviana; i fatigat pel seu mal, tot sencer lliurat a interessos més enlairats i no percebint ja la gràcia de les coses que abans li havien semblat plenes de valor, l'encís i la glòria refinada de la vida, va pregar que diguessin a la duquessa que estava molt feble. Ella féu insistir, però ell no va voler-la rebre. No va fer-ho fer deure: ella ja no li representava res. La mort havia anat de pressa a trencar els lligams l'esclavatge dels quals tant temia des d'algunes setmanes. Assajant de pensar amb ella, res no veié que li aparegués als ulls del seu esperit: els de la seva imaginació i de la seva vanitat eren closos.

No obstant, vora d'una setmana abans de la seva mort, l'anunci d'un ball a casa de la duquessa de Bohèmia on Pia devia dirigir el cotilló amb Castruccio, qui partia l'endemà cap a Dinamarca, va despertar furiosament la seva gelosia. Va demanar que fessin venir Pia; la seva cunyada s'hi resistí un xic; ell va creure que se'l privava de veure-la, que se'l perseguia, es posà molt enrabiat i per no aturmentar-lo, varen fer-la cercar de seguida.

Quan ella arribà, ell era calmat, però per una tristesa profunda. La va fer acostar al seu llit i li parlà de seguida del ball de la duquessa de Bohèmia. Ell li digué:

— No som parents; per tant, no portareu dol per mi, però us vull fer un prec: No hi aneu a aquest ball; prometeu-me-ho.

Es guaitaren als ulls, mostrant-se en llurs pupil·les, llurs ànimes, llurs ànimes malinòniques i apassionades que la mort no havia pogut reunir.

Ell comprengué que dubtava, contragué dolorosament els llavis i dolçament li digué:

— Oh! més val que no prometeu no aneu a faltar a un jurament fet a un moribund. Sinó esteu segura de vos, no prometeu.

— No us ho puc prometre; fa dos mesos que no l'he vist i és possible que no el vegi mai més; restaria inconsolable eternament de no haver anat a aquest ball.

— Teniu raó ja que l'estimeu; que un és a punt de morir... i que vós viviu encara amb totes les vostres forces... Però feu alguna cosa per mi; durant el temps que passareu en aquest ball, no danseu aquell temps que, per esvair les sospites, us hauríeu vist obligada de passar amb mi. Convideu mon ànima a que vingui amb la vostra a recordar-se; tingueu algun pensament per mi.

— A penes goso de prometre-vos-ho. El ball durarà tan poc! I tot i no abandonant-lo, a penes si tindrè temps de veure'l. Us dedicaré un moment tots els dies que seguiran.

— No podreu; m'oblidareu; però sí, després d'un any, potser més, una lectura trista, una mort, una vetlla plujosa us fan pensar en mi, quina caritat em fareu! Mai més, mai més ja no us podré veure... sinó en ànima, i per això caldrà que tots dos pensem alhora. l'un en l'altra. Jo pensaré en vós sempre, perquè la meua ànima us sigui sempre oberta si un dia hi voleu entrar. Però quan de temps es farà esperar la convidada! Les pluges de novembre hauran podrit les flors de la meua tomba, el juny les haurà cremades i la meua ànima plorarà encara d'impaciència. Ah! espero que un dia la vista d'un record meu, el retorn d'un aniversari, el curs dels vostres pensaments durà la vostra memòria als voltants de la meua tendresa; llavors serà com si jo us hagués sentit, vist; un encís no hauria florit tot per la vostra vinguda. Penseu amb el mort. Però, ai las! puc esperar que la mort i la vostra serietat realitzaran el que la vida, amb les seves ardors, i les nostres llàgrimes, i les nostres alegries, i els nostres llavis, no havien pogut fer!

V

«Heu's aquí un noble cor qui es trenca.
«Bona nit, amable príncep, i que eixams
d'àngels bressin cantant el teu somni.»
(SHAKESPEARE, HAMLET)

ENTRESTANT una febre violenta acompanyada de deliri no deixava el vescomte; havien posat el seu llit en la vasta rotunda en la qual Aleix el dia que feia tretze anys, l'havia vist tan joiós encara, i des d'on el malalt podia veure la mar, el moll del port i de l'altra banda els prats i els boscos. De temps en temps, es possava a parlar; però

les seves paraules no duïen les petges dels alts pensaments que, durant les últimes setmanes, l'havien purificat amb llur visita. Barrejant imprecacions violentes contra una persona invisible qui li feia bromes, repetia sense parar que era el primer músic del segle i el més gran senyor de l'univers. Després, sobtadament calmat, deia al seu cotxer de dur-lo a qualsevol lloc, de fer ensellar els cavalls per a anar de caceria. Demanava paper de lletres per a convidar a dinar tots els sobirans d'Europa amb ocasió del seu casament amb la germana del duc de Parma; espantat de no poder pagar un deute de joc, agafava el talla-paper posat a la vora del seu llit i l'esgrimia davant d'ell com si fos un revòlver. Enviava missatgers a informar-se si el policia que havia apallissat la nit última era mort i deia rient a una persona, a la qual creia tenir agafada la mà, paraules obscenes. Aqueixos àngels exterminadors que s'anomenen, Voluntat, Pensament, no eren ja allà per a fer entornar a l'ombra els mals esperits dels seus sentits i les baixes emanacions de la seva memòria. Al cap de tres dies, prop de les cinc, s'aixecà com d'un mal somni del qual no se'n és responsable, però del qual hom es recorda vagament. Va preguntar si alguns amics o parents havien estat vora seu durant aquelles hores en les quals havia donat la imatge més ínfima, més rebregada, més morta d'ell mateix, i pregà, si encara li tornava el deliri que els fessin sortir immediatament i que els deixessin entrar quan li tornés el coneixement.

Va alçar els ulls entorn seu per la cambra, i mirà somrient el seu gat negre, el qual muntat damunt d'un vas de la Xina, jugava amb un crisantem i remirava la flor amb un posat de mímic. Féu sortir tothom i va conversar llargament amb el frare qui el vetllava. No obstant, refusà de pendre la comunió i va pregar el metge de dir que el deixessin tranquil.

Al cap d'una hora va fer dir a la seva cunyada i a Joan Galéas que entressin. Digué:

— Estic resignat, sóc feliç de morir i d'anar davant de Déu.

L'aire era tan suau, que s'obriren les finestres, que guaitaven el mar sense veure'l, i a causa del vent massa viu es deixaren tancades les de davant, enfront de les quals s'estenien els prats i els boscos.

Baldassare va fer que li portessin el llit vora les finestres obertes. Un vaixell, menat a la mar per mariners qui des del moll estiraven la corda, partia. Un bell grumet d'una quinzena d'anys s'inclinava endavant, a bord; a cada onada s'hauria dit que anava a caure a l'aigua, però ell s'aguantava damunt les seves cames sòlides. Tirava la xarxa per agafar el peix; tenia una pipa calenta entre els seus llavis salats pel vent i el mateix vent que inflava la vela venia a refrescar les galtes de Baldassare i féu vo-

lar un paper en la cambra. Tombà el cap per no veure aquella imatge benaurada dels plaers que havia apassionadament estimat i que no gustaria mai més. Mirà el port: un vaixell de tres pals es disposava a sortir.

— És el vaixell que se'n va cap a les Índies.

Baldassare no distingia la gent dreta sobre el pont, qui feia voleiar mocadors, però endevinava la set d'inconegut que alterava llurs mirades; aquells tenien encara molt per viure, per conèixer, per sentir. Varen llevar l'àncora, un crit s'alçà, i el vaixell es féu a la mar ombrosa cap a Occident, on, en una boira daurada, la llum barrejava els petits vaixells i els núvols; murmurava als viatgers promences irresistibles i vagues.

Baldassare va fer tancar les finestres d'aquella banda de la rotonda, i obrir les que donaven als prats i als boscos. Esguardà els camps, però sentí encara el crit d'«adéu» que havien donat des del trespals, i veia el grumet, la pipa entre les seves dents, que estenia les xarxes.

La mà de Baldassare es movia febrament. De sobte sentí un sorollet argentí, imperceptible i profund com un batiment de cor. Era el so de les campanes d'un poble

molt allunyat, que per la gràcia de l'aire tan lípid aquella tarda i la brisa propícia, havia travessat moltes llegües de planes i de rius abans d'arribar a ell perquè la seva orella fidel el recollís. Era una veu present i ben llunyana. Ara sentia batre el seu cor juntament amb llur vol harmoniós, suspès en el moment en el qual elles semblaven aspirar el so, i s'exhalaven després llargament, feblement amb elles. A totes les èpoques de la seva vida, des que sentia el so llunyà de les campanes, es recordava, a despit d'ell mateix llur dolcesa en l'aire de la tarda, quan, nen encara, tornava al castell pels camps.

En aquest moment, el metge féu acostar tothom; havia dit:

— És la fi!

Baldassare reposava, els ulls tancats, i el seu cor escoltava les campanes que la seva orella paralitzada per la mort propera no sentia ja. Va reveure la seva mare com l'abraçava quan tornava, després com ella l'allitava a la nit i escalfava els seus peus amb les mans d'ella, restant a prop d'ell si no podia dormir-se; es recordà del seu *Robinson Crusoe* i les tardes al jardí quan la seva germana cantava, les paraules del seu

preceptor qui li predeia que seria un dia un gran músic, i l'emoció de la seva mare llavors, que s'esforçava, vanament, d'amagar. Ara ja no era a temps de realitzar l'esperança apassionada de la seva mare i de la seva germana que tan cruelment havia enganyat. Va reveure el gran til sota el qual s'havia promès i el dia de la ruptura de les seves relacions; en el qual sols la seva mare l'havia sabut aconsolar. Cregué besar la seva vella servent; tenir el seu primer violí. Va reveure tot així en una llunyania lluminosa dolça i trista com aquella que les finestres de la banda dels camps esguardaven sense veure-la.

Va reveure tot això, i, no obstant, dos segons a penes eren escolats des que el doctor escoltant el seu cor havia dit:

— És la fi.

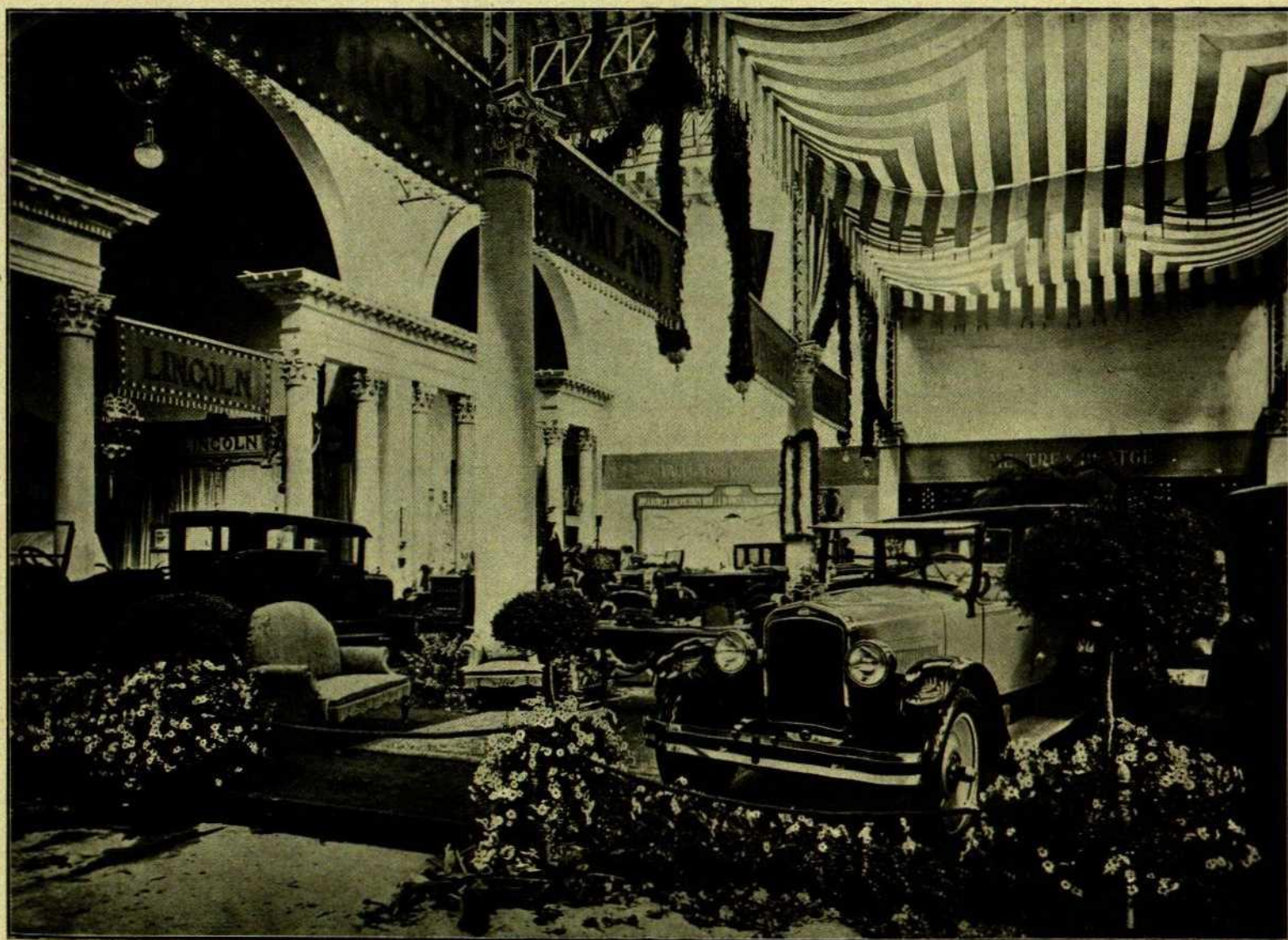
Ell s'aixecà dient:

— S'ha acabat!

Aleix, sa mare i Joan Galéas s'agenollaren amb el duc de Parma qui acabava d'arribar. Els servents ploraven davant de la porta oberta.

MARCEL PROUST
(M.- R., trad.)

Octubre de 1891.

Stand dels cotxes «Chevrolet» i «Oakland» presentats per l'Auto-american Saló en la darrera exposició automovilística de Barcelona

EL GRAN ACTOR LLUCIÀ GUITRY

La mort de Llucià Guitry representa per a l'escena francesa una pèrdua solament comparable a la que significà la mort de Sarah Bernhardt. Algú dels seus panegiristes l'ha qualificat com l'artista dramàtic més gran dels temps moderns. Aquest elogi que possiblement resulta hiperbòlic o almenys excessivament ambiciós si s'aplica a l'escena europea, és segurament tan exacte com merescut si la comparança que implica es limita a l'escena francesa.

Una de les contres insuperables de l'art del comediant és la impossibilitat de la de la crítica més enllà de la mort de l'home. Extingida la seva veu, destruït el seu cos, no resta altra cosa sinó el record de la seva persona, i molt sovint aquest record que perdura en la memòria dels que foren admiradors del gran actor desaparegut, va alterant-se en benefici o en perjudici de l'artista mort. Això justifica en part el cabotisme del comediant que sent que el seu èxit, la seva eficàcia, no admeten pòstums rehabilitacions. Els elogis prodigats a molts actors, elogis segurament llegendaris, resten incomprensibles per les successives generacions. Els biògrafs no poden fer altra cosa sinó descriure el joc escènic del seu biografiat i bastir una sèrie d'anècdotes que gairebé sempre ens donen a conèixer l'home, però no l'artista. Avui encara són molts els que serveixen el record viu del gran comediant mort el dia primer del mes que som, i poden encara transmetre l'emoció que produïa el seu joc formidable; ben aviat, però, la fantasia de cadascú, començarà a deformar allò que fou una realitat ben concreta i ben diferenciada.

Però per damunt dels límits penetrants del record personal, pot precisar-se els trets essencials de la personalitat del comediant mort i trobar allò que fou la raó cabdal del seu èxit i de la fascinació que exercia en els públics.

De Guitry, pot dir-se que ha estat el creador dels enamorats de quaranta anys. Això és, un tret característic de la seva època. El seu èxit més gran, doncs, és l'haver imposat amb la seva activitat incontrastable aquest tipus d'amant que en altre temps hauria semblat grotesc o simplement còmic. Després de Guitry, qualsevol actor pot atrevir-se a fer viable el galan jove de cinquanta anys. Abans d'ell, cap actor s'hauria atrevit a intentar aquesta arriscada provatura. L'exemple de Guitry, ha eixamplat extraordinàriament el recinte sentimental masculí. Com va arribar a aquest resultat? Quina era la seva fórmula escènica? Ah! heu's aquí l'escull que dèiem més amunt. L'anàlisi, la crítica, poden descobrir la cèl·lula estilística d'un literat, d'un pintor; poden trobar-li els ascendents i girar del revés l'obra per ensenyar-ne les costures. De l'obra del comediant això és impossible. Us en explicaran tot el que voldreu, però si no l'heu vist, si no l'heu sentit, vivint damunt de les taules, no sabreu pas quin artista era ni en què s'apuntalava per apoderar-se de l'auditori.

Alt, massís, corpulent, el rostre ample damunt d'un coll de brau, Guitry donava amb la seva sola presència la impressió d'una vigoria, d'un aplom i d'una autoritat imponents. Era un d'aquells comedians que, segons una dita del nostre argot escènic, quan surten sembla que surti el tàlem. El públic, en veure'l a l'escena, se sent posseït d'un respecte superior i l'atenció s'intensifica inconscientment. Era d'aquells actors que pel sol fet d'encarregar-se d'un paper, per incolor i indecís que fos, el centren i li donen una densitat que molt sovint ni l'autor mateix sospita que tingui.

Dotat d'una veu magnífica, sobri de gestos, amb una cara impressionant, sabia condensar la més intensa expressió dramàtica, en una pausa, preparada amb un art minuciós, refle-

xiu, tan paït, que l'efecte semblava fruit d'una genial inspiració.

I no obstant, mai no improvisava. Com no podia ésser altrament, "La paradoxa del comediant", de Diderot, ha tornat a tenir actualitat amb motiu de l'art de Guitry. Era un elaborador pacient de tipus que no confiava res a l'atzar ni es refiava mai del "una cosa o altra farem", tan freqüent entre els actors que es creuen genials.

Guitry, malgrat el brillant començament de la carrera, no assolí la celebritat fins que va ésser un home fet. Es un cas més que comprova que no hi ha comediant veritablement eminent fins als quaranta anys. El desconèixer aquest axioma, ha fet desviar moltes vocacions, sobretot a casa nostra, on de sempre hi ha hagut una lamentable tendència al descobriment del prodigi.

Havia nascut l'any 1860 d'una família benestant. Els seus pares eren molt aficionats al teatre: el seu pare sabia de memòria més de cinquanta obres, drames i comèdies que re-

citava aprofitant la més insignificant avinentesa. A casa seva, doncs, les tirades de versos de teatre era el nostre pa de cada dia. El petit Llucià que havia crescut en aquesta atmosfera poètica, un matí va fer campanya i decidí anar a trobar l'"ex-sociétaire" de la Comèdia Francesa, Mourose. L'adolescent es presenta a casa del vell comediant, el fan entrar i es troba davant d'un vell que camina a passes curtes ficat dintre d'uns grans pantalons i calçat amb sabatilles turques. El mateix Guitry ha deixat escrita l'escena a les seves Memòries. La conta així:

—Com que anava de col·legial, amb els llibres sota el braç, i ell ignorava l'objecte de la meua visita, de moment va semblar que s'interessava per mi i que m'escoltava de bon grat.

—Senyor, he vingut a trobar-vos.

—Sí, bé ho veig bé prou que has vingut a trobar-me.

—... perquè em doneu lliçons.

—Lliçons? Lliçons de què?—va fer tot mirant-me la cartera de col·legial i ganyotejant un llarg somriure.

—Lliçons de teatre... Jo voldria fer comèdia.

Mourose, amb cara de prunes agres va respondre'm:

—Valdria més que anessim a tirar gats a mar.

Es el primer consell que va donar-me i segurament l'únic que no he seguit.

—Bé, vaja, vina i ja veurem. Què saps?

—Tot.

—Què és tot?

—Tot.

—No siguis beneït, no ho saps pas tot; no deus pas saber "Le Philosophe marié"?

—Sí. "Lirette a de l'esprit et s'en sert joliment."

—Prou! Saps Scapin?

—Sí. "Ah! Ciel! Ah! disgrace imprévue! Ah! misérable frère! Pauvre Geronte que feras-tu?"

—No saps pas Maülus?

—Sí. "Et quel moyen, seigneur, de guerir vos soupçons?"

—L'Ecole des femmes?

—Està bé! Veiam; diga'm alguna altra cosa.

—"Je suis maître, je parle, allez obéissez?"

—Tragèdia o comèdia?

—Tragèdia.

—El Cid?

—Dali pel Cid.

I quan per manca de combatents el combat cessà, Mourose em mirà pel damunt de les ulleres d'or i em digué cimplément:

—M'agrades més en la comèdia.

En els seus nou anys d'estada a Rússia, període del qual conta un munt de curioses anècdotes, va adquirir l'agilitat, la finesa i la seguretat que l'havien de distingir entre els actors de la seva promoció.

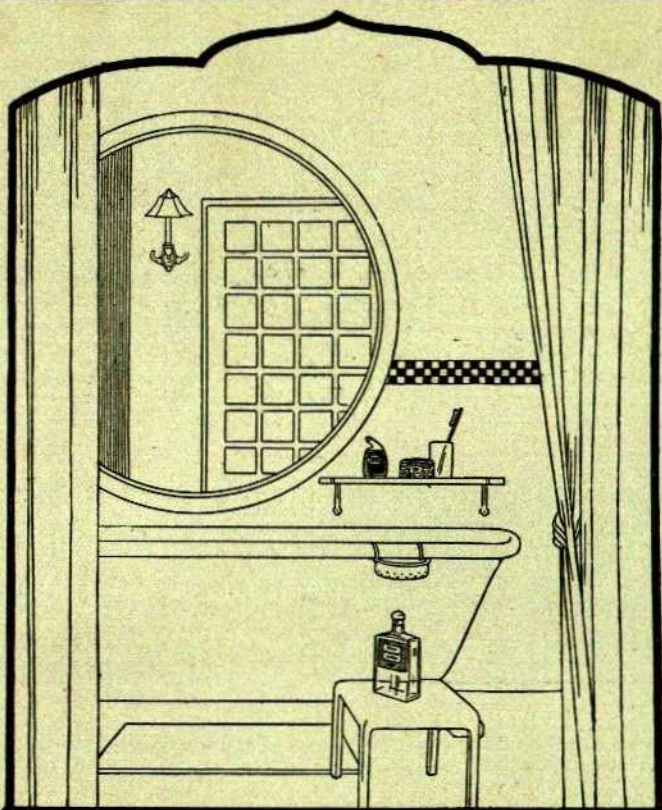
De tornada de Rússia, on va néixer el seu fill Sacha, l'autor-actor que fa més tro avui a París, els seus companys i coneguts es trobaren amb un artista nou i un home un bon xic diferent. Ningú no sabia matisar d'una manera més natural la ironia, tot donant al text una lleugeresa amable i reflexiva. Era el moment del teatre de Capús i de Donnay.

A partir d'aquesta època el seu art s'amplifica i s'enrobusteix. Esdevé el Guitry de les grans creacions: el Guitry d'"Amants", de l'"Amoureuse", de l'"Emigré", de "La Griffe", de "Voleur", de "Samson", de "Crani-quebille", i de tantes d'altres creacions, llista que havia d'acabar amb les sensacionals interpretacions de "Tartufe", del "Misanthrop" i de "L'Escola de les dones", en les quals el gran comediant va posar tots els recursos de la seva tècnica perfecta i tota l'autoritat del seu prestigi.

Guitry ha mort als seixanta cinc anys, després d'una malaltia breu, quan encara se sentia amb forces per a emprendre altres interpretacions de Molière. Durant els últims anys havia treballat en diverses obres de Sacha Guitry, que es pot dir que les escrivia expressament pel seu pare. En aquestes obres el gran actor havia aconseguit èxits xardorosos.

Guitry, es pot dir que no va contribuir poc ni molt a il·lustrar la casa pairal de l'art escènic francès. El seu esperit independent no s'avenia amb el vigor reglamentari de la Comèdia Francesa. D'altra banda, el màxim que actualment pot cobrar un actor d'aquell teatre, són 80.000 francs a l'any. Si Guitry s'hagués hagut d'accontentar amb aquest guany, no hauria pogut mantenir l'hotel sumptuós que tenia, avalorat per magnífiques obres d'art. Però, l'allunyament de la Comèdia Francesa, es veu que era una cosa instintiva en ell, perquè es pot dir que va començar la carrera barallant-se amb la vetusta institució. Es sabut que la direcció de la Comèdia Francesa té el dret de contractar amb preferència a qualsevol altre empresari, els deixebles que obtenen premi en el Conservatori, els quals poden després presentar la dimissió.

Martí MALDA

NO HI HA SECRETS DE TOCADOR

Tota senyora que tingui cura de la seva persona, sap que els Polvos Flors de Primavera fan més formós el cutis; que el Petroli Gal manté els cabells abundosos i sedosos; que la Pasta Dens emblanqueix el dentat sense atacar gens l'esmalt, i que posant a l'aigua del bany un raig de

AIGUA DE COLONIA AÑEJA

els nervis són tonificats i la pell roman fragrant i fresca.

Flascó gran: 15 Ptes. : Flascó petit: 2'50 Ptes.

Perfumeria Gal. - Madrid

PURÈ PERMANYER.

El millor aliment per a nens, ideal en època de creixença. Per sa facil digestió i per el seu poder nutritiu està indicat ademés als malalts del estómac i convalecents d'ens fermetats greus.

PARA DISOLVER EL
ÁCIDO ÚRICO
NADA MEJOR QUE LA
PIPERAZINA MIDY

LOS QUE SUFREN DE ARTRITISMO, REUMATISMO, GOTA, CÓLICOS NEFRÍTICOS, CUANDO LA ORINA ESTA COLOREADA Y CARGADA DE ARENILLA, NO DUDEN EN HACER UNA CURA DE PIPERAZINA MIDY, LA MEJOR Y LA MAS ECONOMICA POR SER LA MAS ACTIVA

FORN DE MONTSERRAT

(NOM COMERCIAL REGISTRAT)

PASTISSERIA
BOMBONERIA
CONFITERIA
LICORERIA
OBJECTES
D'ART

Passeig de Gràcia, 96 - Telèfon 11 G.
BARCELONA

CASES QUE RECOMANEM

JACINT ÀVILA

Decoracions :: Armadures, estopa i guix
Passeig de Sant Joan, 73 : Telèfon 306 S. P.

J. VILAPLANA

ÓPTICO - Ejecución rápida en las fórmulas de los señores Médicos oculistas.
PELAYO, 16

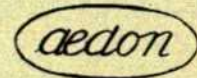
ACADÈMIA COTS

COMERÇ, IDIOMES, ETC.
Carrer dels Archs, 10 :: Telèfon 5041 A.

CICLOS MOTOS **SANROMÀ** Balmes 62
SPORTS Tel. 1445-A
Barcelona

MAGATZEMS POMPEYA

Mobles de totes classes. Especialitat en mobles americans per a despatx - SALMERON, 75 - Telèfon G. 1746

PIANOS, AUTOPIANOS
I ROTLLES

Passeig de Gràcia, 62

EL MARINO - Rellogeria

de JAUME FONOLLOSA - Canvis Vells, 8
El millor rellotge que bat els segons, marca ALPINA

VINS SABATÉ VILAFRANCA a 0'50 litre
en garrafes, barrilets, etc., etc.

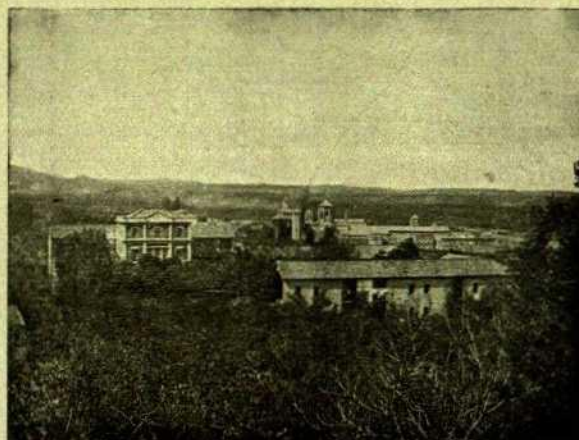
Per a encàrrecs: **F. García Ruano**

Carrer Làuria, 100 - Telèfon 1614 G.

GRAN BALNEARI ESPLUGA DE FRANCOLÍ

PROPIETARI:
Dr. SALVADOR ROCA BALLBER

37 XALETs
*que es lloguen per mesos i per
temporada, de 170 a 2,500
pessetes al mes*

VILLA ENGRACIA I POBLET

ADMINISTRACIÓ A BARCELONA:
Bruch, 114, pral. - Telèfon 6. 1339

**HOTEL VILLA
ENGRACIA**
*de primer ordre, noves reformes
cuina excel·lent*

*Clima excel·lent de repòs, a 600 metres sobre el nivell del mar. Parcs i boscos creuats per 50 quilòmetres
de carreteres. Estació del ferrocarril de Lleyda a Tarragona. Aigua regenadora FONT DEL FERRO.
Hostatge senzill i confortable a la MASIA DE L'AIGUA. Telèfon, electricitat, automòbils, jocs.
Misses i Rosari diaris a l'església de l'Establiment*

Demostracions

Receptors «La Antena», de cristall i vàlvules, garantitzada la recepció. Tot el referent a Radiotelefonía, a preus veritablement sense competència.

CLARÍS, 40

(Xamfrà carrer Diputació)

BARCELONA

Casa especialista en confeccions i instal·lacions d'Antenes per personal idoni.

Audicions

Seccions de remeses a províncies i de consultes, a càrrec de Don Manuel Marín, Cap d'Explotació dels Telèfons de la Mancomunitat de Catalunya

Aparells fotogràfics de les millors marques - Gran assortit en tots models
ICA - NETTEL - GOERZ
ONTOSCOP - BUSCH

Secció especial de RADIOTELEFONIA - Aparell receptor BERRENS
P. B. 3 de 4 làmpares per a la recepció dels concerts europeus i americans en alta veu. Preu: 375 pessetes amb làmpares :-

DEMANEU CATÀLEGS

Pèrez y Sabat

Fontanella, 18 - Tel. 356 A

FÀBRICA DE PRODUCTES CERÀMICS
RAJOLS I ARTICLES DE CONSTRUCCIÓ

CASIMIR VICENS

Despatx: Carrer de Tallers, 72

Fàbrica: Carrer de Benavent,
pròxim a Travessera (Sans)

TELÈFON 5090 A.

BARCELONA

**AGUSTI
CASTELLS**

HULES DE TOTES CLASSES
RASPALLS & PLOMERS
JUGUETS I PERFUMERIA

PORTAFERRISSA, 18
Telèfon 1983 A.

BARCELONA

ANÈMIA

Clorosi, debilitat, inapetència, convalescència i la pobresa de sang, es curen prenent el poderós tònic reconstituent

GOTES ROYEN

(SANGUÍNEES)

De venda en Farmàcies i Centres d'específics

LABORATORI
HIGIONE

DIPUTACIÓ, 73
BARCELONA

T O S

Catarros, Bronquitis, Asma, Refredats, Tosserina, Grippe, es curen prenent l'acreditat medicament

XAROP FIGRAN

De venda en Farmàcies i Centres d'específics

LABORATORI
HIGIONE

DIPUTACIÓ, 73
BARCELONA

Sensacional!

Nou sistema de massatge per a evitar la feridura, tuberculosi, paràlisi, arterioesclerosi, enteritis, restrenyiment, neurastènia. Ventres deformats i defectes físics.

V. L. FERRÁNDIZ

Ex-intern de Sanatori du Lèman (Suïssa)

Mallorca, 236 (prop de la Rambla)

TARDES

LECHE CONDENSADA MARCA LA LECHERA

La única que reemplaza ventajosamente a la leche fresca en la alimentación de los niños y en los usos domésticos. Folletos gratis a quien los solicite de la SOCIEDAD NESTLÉ, A. E. P. A. Gran Vía Layetana, 41 - Barcelona

REMINGTON

LA MÀQUINA PORTÀTIL
PER EXCEL·LÈNCIA

Trajalgar, núm. 6
BARCELONA

i en totes les més grans
capitals i poblacions importants del món. -----

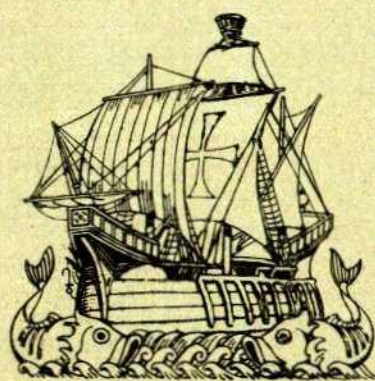
COMPREU A

"CATALONIA"

LES ULTIMES NOVETATS DE LLIBRERIA

Les cent millors poesies de la llengua Catalana . . .	Ptes. 5
El geni dramàtic de Guimerà (Joan Ors) . . .	„ 3
Flama vivent. Roig Raventós . . .	„ 3,50
Visions d'Orient (F. Cambó) . . .	„ 3,50
Entorn del Feixisme italià (F. Cambó) . . .	„ 3,50
Voleu construir un aparell de radi? (Maluquer) . . .	„ 2,50
L'anell de prometatge (Folch i Torres) . . .	„ 1
El mirall imaginari (Alexandre Plana) . . .	„ 4

LLIBRES DE TOTA MENA,
ESPANYOLS I FRANCESOS

Plaça de Catalunya, 17 - Telèfon 4789 A.
B A R C E L O N A

COMPANYIA ANONIMA DE PRODUCTES QUÍMICS

MONCADA, 23 — BARCELONA — TELÈFON 31 A.

Àcid sulfúric especial per a acumuladors : Aigua bi-destil·lada

ESPECIALITATS

Àcid sulfúric
Àcid muriàtic
Àcid nítric
Sulfat d'alúmina
Sulfat de ferro
Sulfat de sosa
Sulfat de zenc

Àcid sulfúric, clorhídric, nítric i amoníac puríssims. — Àcid sulfúric especial per a acumuladors. — Àcid muriàtic especial per tartrats. — Àcid muriàtic especial per a curtits. — Àcid nítric especial per a metal·laris

Bisulfat de sosa
Sosa càusticalíquida
Sulfur ferrós
Aigua bi-destil·lada
Mini de plom
Litargiri
Alums

BODEGUES SALVADOR MOYA
Avinguda d'Icària, 177 : Tel. 46 S. M.

Vins fins de taula
SANT QUINTÍ
i
SANTA ANNA
Vins generosos
i espumosos
Especialitat en
MOSCATELL
AMALV SIA
LACRYMA CHRISTI
VERMUT MOYA

Demaneu-los
en Colmados
i Ultramarins

La casa de la goma

Senyores!

No deixin de
comprar les
seves faixes
a

**Au corset
Elegant**

Que les ven
des de

9 pessetes

**Plaça Santa Anna, 4
BARCELONA**

A. CASAJUANA

CARRER DE LA DIPUTACIÓ, 279 : BARCELONA

Construcció de Carrosseries

CAMIONS : OMNIBUS
D'INDÚSTRIA, DES
DE 700 PESSETES
TRACTORS : MAQUI-
NARIA AGRÍCOLA
ARADES OLIVER

AGENTS DES DE 1909 DEL

Ford

L'AUTOMOBIL UNIVERSAL